Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Селоядринская средняя общеобразовательная школа»
Ядринского муниципального округа Чувашской Республики

Одобрено на заседании ШМО Протокол №1 от 29.08.2024 г	**УТВЕРЖДЕНО** приказом директора школы» _________ /В.Г.Архипова/ № №177/1 от 30 августа 2024 г.

Архипова Вера Григорьевна

DN: O="МБОУ "" Селоядринская СОШ""", CN=Архипова Вера Григорьевна, E=syadrino@mail.ru
Местоположение: место подписания
Дата: 2024.10.11 12:26:43+03'00'

Рабочая учебная программа

Учебный предмет: Родной (чувашский) язык

уровень образования: **основное общее**

Класс: **5-9**

Срок реализации программы: **2024 – 2025 год**

Количество часов: 420

Учитель, реализующий программу: Токарева Марина Васильевна

с. Ядрино- 2024

I.Ăнлантарса пани

"Чăваш чплхи" вĕренӳ предмечĕн тĕслĕхлĕ программине ("Тăван (Чăваш)") (малалла – "Тăван (чăваш) чăваш чĕлхи") 5-9 класс вĕренӳ организацийĕсем валли, тăван чĕлхепе (чăваш) пĕрлехи пĕрлĕхĕн программине пурнăçлаканскерсем, Федераци патшалăх пĕрлĕхлĕ тĕп вĕренӳ стандарчĕпе килĕшӳллĕн (малалла – ФГОС ООО) туса хатĕрленĕ, пĕрлехи тĕп вĕренӳ программин тĕслĕхлĕ тĕп программине шута илсе (малалла – ООО).

Асăннă программа тăван чăваш чĕлхипе тĕп пĕлӳ илнĕ чухне тĕллевсене, тĕллевсене, тĕллевсене, палăртнă тĕллевсене, вĕренӳ ĕçĕн содержанийĕпе организацине палăртать. Программа виçĕ пайран тăрать: тĕллевлĕ, тĕплĕ, организациллĕ.

Тăван (чăваш) чĕлхи предмета пĕтĕмĕшле хаклани

Чăваш чĕлхи – чăваш халăхĕн наци чĕлхи. Чăваш Республикинче кирлĕ нормативлă право акчĕсемпе килĕшӳллĕн, вырăс чĕлхипе тан, Чăваш Республикин патшалăх чĕлхи шутланать. Тăван (чăваш) чĕлхине вĕрентес тĕллев тĕп шкулта шутланаççĕ:

– тăван (чăваш) чĕлхене хисеплеме, ăна культура пулăмĕ выранне хурса ăнланаллă пăхма вĕрентни;

– чăваш чĕлхин чĕлхе тытăмне йĕркелес тата унăн ĕç-хĕлĕн саккунлă енĕсене пĕлесси.

Тăван (чăваш) чĕлхи ĕç программине туса хатĕрлес тата пурнăçлас тĕллевсене пурнăçлас тĕллевсене пурнăçлас тĕллевсене пурнăçлассине çитес тĕп тĕллевсене татса парассине палăртать:

– гражданла тата патриотла воспитани парасси, чăваш чĕлхине юратасси; чĕлхене ăс-хакăл хаклăхĕ выранне хурса ăнланасси;

– чăваш литературин пушă çĕрне тĕрлĕ сферăсенче тата вырăнлă вырăнсенче тивĕçтерекен чăн-чăн ăс-хакăлпа ăс-хакăл ĕç-хĕлне аталантарасси, коммуникативлă ăс-хакăл тата хăнăхусем аталантарасси; пĕр-пĕринпе чăн-чăн хутшăнса ĕçлеме тата пĕр-пĕрне ăнланма хатĕрри тата пултарулăх пурри; хăйне хăй юсанассине лайăхлатас килни;

– чăваш чĕлхине, ăна йĕркелессине тата ĕç-хĕле хăнăхасси, калаçусем, стилистика ресурсĕсем, чăваш литература чĕлхин тĕп нормисем, чăн этикечĕн тĕп нормисем; словар запасне пуянлатасси тата усă куракан грамматика хатĕрĕсен канашне анлăлатасси;

– чĕлхе факчĕсене пĕлме, тишкерме, классификацилеме, вĕсене нормативсем тăрăх хаклама пĕлни.

Тăван (чăваш) чĕлхи çул-йĕрĕн содержанийĕ тĕп шкулта метапредметлă тата предметлă тĕллевсене пурнăçлас тĕллевпе вĕренӳ процесĕ пĕтĕмĕшле нациленнипе çыхăннă, вăл коммуникативлă, чĕлхе тата лингвистикăллă (чĕлхеçĕ) тата культурăллă компетенцисем йĕркелеме тата аталантарма май пуррине тивĕçтерет.

Тăван (чăваш) чĕлхи предмета вĕреннин тĕллевĕсемпе задачисем

Коммуникативлă компетенци чăн ĕç-хĕлĕн тĕсĕсене тата чĕлхе-çăварпа çыру калаçăвĕн культурин никĕсĕсене, чĕлхе пĕлĕвĕсемпе тата хăнăхăвĕсемпе çак çулшăн пĕлтерĕшлĕ сферăсенче тата калаçу тытăмĕнче усă курма палăртать. Коммуникативлă компетентлăх коммуникаци тĕллевĕсене палăртма, юханшыв лару-тăрăвне хаклама, партнера коммуникацилемелли шухăшсемпе меслетсене шута илме, коммуникацин адекватлă стратегийĕсене суйлама, хăйĕн чăн-чăн йĕркине ăслăн улăштарма хатĕр пулнинче палăрать.

Чĕлхепе лингвистика (чĕлхеçĕ) компетенцийĕсем чĕлхене пĕлӳ тытăмĕ, общество явленийĕ, ăна йĕркелесси, аталантарасси тата ĕçлесси çинчен калакан кирлĕ пĕлӳсене алла илесси, чăваш литературин тĕп нормисене хăнăхасси; вĕренекенсен сăмах запасне тата грамматика йĕркине пуянлатасси; чĕлхе пулăмĕсене тишкерме тата хаклама пултарассине тата лингвистика науки çинчен, унăн тĕп пайĕсемпе база ăнланăвĕсем çинчен кирлĕ фактсене тишкересси; тĕрлĕ лингвистика словарĕсен тĕсĕсемпе усă курма пĕлни.

Культура компетенцийĕ хăйĕн этика хатĕр-хĕтĕрне ăнланнине, Раççейри нумай нациллĕ обществăн хаклăхĕсене ăнланнине; тăван чĕлхене наци культурин калăпăшĕн

формине ăнланни; халăх чĕлхипе историне ăнланни, наципе культура спецификине ăнланни; чăваш чĕлхин чăн этикетне, нацисем хушшинчи хутшăнăвăн культурине хăнăхни; наципе культура компоненчĕпе сăмахсен пĕлтерĕшне ăнлантарма пултарни.

Чăваш чĕлхин курсĕн коммуникативлă тата хастарлă çул-йĕрне вăйлатни, ăна метапредмет вĕрентĕвĕн результачĕсем çине нацилени ĕç-хĕле лайăхлатмалли, çын тулаш хутлăхра май килнĕ таран хăвăрт аталанма тата унта активлă ĕçлеме пултармалли чи пĕлтерĕшлĕ условисем пулса тăраççĕ.

Метапредметлă статуслă ĕç-хĕлĕн тĕп индикаторĕсем шутланаççĕ:

- коммуникативлă универсаллă вĕренӳ ĕçĕсе

– чăн ĕç-хĕлĕн мĕнпур тĕсĕсене тытса тăмалла, тантăшсемпе тата çитĕннисемпе тухăçлăн çыхăнса ĕçлемелле; сăмах-юмахпа çыру йĕркине адекватлă йышăнмалла; палăртнă ыйтупа хăвăн шухăшна тĕрĕс, тĕрĕс, тĕрĕс, витĕмлĕн каласа памалла; коммуникаци процесĕнче чăвашла çырмалли сăмахăн тĕп нормисене тата чăвашла этикет правилисене пăхăнмалла); универсаллă вĕренӳ ĕçĕсем (проблемăна формулăлама, аргументсем пама, логикăллă сăнчăрсем тума, тезиссене çирĕплетекен е хирĕçлекен сăлтавсем тупма; библиографи шыравне пурнăçлама, кирлĕ информацие тĕрлĕ çăлкуçран туртса кăларма; тĕп тата кирлех мар информацие палăртма, коммуникативлă тĕллеве кура вуламалли майсене суйласа илме; информаци шыравĕн мелĕсемпе, çав шутра компьютер укçи-тенкипе усă курма; информацие çĕнетме, системăлама тата ăна тĕрлĕ тĕслĕ кăтартма;

-регулятивлă универсаллă вĕренӳ ĕçĕсем – ĕç тĕллевне адекватлă йĕркелемелле, ĕçсен йĕркине йĕркелемелле, ăна улăштармалла; самоконтроль, самооценка, самокоррекци туса пымалла).

Вĕренӳ процесне чĕлхене тишкерме вĕренессине йĕркелеме, чĕлхе пулăмĕсемпе факчĕсене классификацилеме пултарассине çеç мар, чăн культурăна воспитани пама пултарассине те палăртмалла, çавăн пек пысăк пĕлтерĕшлĕ ăс-хакăлсене йĕркелесси, тĕрлĕ кĕнекесемпе усă курасси, текстсене информаципе тирпейлесси, информаци шырас ĕçĕн тĕрлĕ формине тата унăн тĕрлĕ меслечĕсене чăн лару-тăрăвĕпе тата литература чĕлхин тата хутшăнусен нормисемпе килĕшӳллĕн усă курмалли майсене палăртмалла.

Çапла вара тăван (чăваш) чĕлхине вĕрентесси тĕп шкулта малашне тĕрлĕ вĕренӳ организацийĕсенче вĕренме пултаракан çыннăн пĕтĕмĕшле культура шайне тивĕçтермелле.

Тăван чĕлхен (чăваш) курсĕн коммуникативлă, чĕлхе тата лингвистика (чĕлхеçĕ) тата культурăллă компетенцисем йĕркелес çул-йĕр примерлă программа тытăмĕнче палăрчĕ. Унта асăннă компетенцисене йĕркелессине тивĕçтерекен виçĕ витĕр содержани линийĕ уйăрлать:

– коммуникативлă компетенцие йĕркелемелли содержани;

– чĕлхе тата лингвистика (чĕлхеçĕ) компетенцине йĕркелеме май паракан содержанийĕ;

– культура компетенцине йĕркелессине тивĕçтерекен содержани.

Пирвайхи содержаниллĕ линине тĕпчесе вĕренес ĕçе тĕрĕс хутшăну хăнăхăвĕсене ăнланулла йĕркелеме янă пайсемпе паллаштарнă: "Сăмах тата чăн хутшăну", "Юханшыв ĕçĕ-хĕлĕ", "Текст", "чĕлхен Функциллĕ тĕслĕхĕсем".

Иккĕмĕш содержани линийĕ чĕлхе тытăмне тата чĕлхе единицисене ĕçлеттерекен уйрăмлăхсене палăртакан пайсем шутланать: "Чĕлхе çинчен Калакан Пĕтĕмĕшле сведенисем", "Фонетикăпа орфоэпи", "Графика", "сăмах Составĕпе сăмах çаврăнăшĕ", "Лексикăпа фразеологи", "Морфологи", "Синтаксис", "Правописани: орфографипе пунктуаци".

Виççĕмĕш тĕплĕ линине "Чĕлхе тата культура" пайăн тĕслĕх программинче палăртнă, ăна тĕпчесе вĕренни чĕлхе историйĕпе тата халăх культурипе çыхăну уçма май парать.

Вĕренӳ процесĕнче асăннă содержаниллĕ линисем пĕр-пĕринпе уйрăлми çыхăнса, интеграциленсе пынă. Курсăн кашни пайне тĕпченĕ чухне вĕренекенсем тивĕçлĕ пĕлӳ илеççĕ кăна мар, кирлĕ пĕлӳсемпе хăнăхусем те алла илеççĕ, чăвашла нацине культура

феноменне тарăнлатаççĕ. Чĕлхе системине ăнланса илесси тата чĕлхепе харпăр хăй опычĕ вырăнлă вырăнсенче усă курасси пĕр-пĕринпе уйрăлми çыхăнса тăрать. Çавăнпа та курс пайĕсен йĕрки тата кашнинех тĕпчеме уйăрнă сехетсен шучĕ тĕслĕхлĕ.

"Тăван (чăваш) чĕлхи" предметăн вĕренӳ планĕнчи вырăнĕ вырăнĕ

"Тăван (чăваш) чĕлхи" хăйне уйрăм вĕренӳ предметĕ шутланать. "Тăван (чăваш) вĕренӳ предмечĕн тĕслĕхлĕх программине 5,7- мĕш классенче 105 сехет палăртнă, 6, 8 – мĕш классенче – 70 сехет, 9-мĕш класра – 68 сехет. Эрнере чăваш чĕлхине вĕрентме 5, 7 классенче 3 сехет уйăрнă, 6, 8, 9 классенче – 2 сехет.

II.Тăван (чăваш) чĕлхине вĕреннин результачĕсем

Тăван (чăваш) чĕлхине вĕреннин результачĕсем виçĕ енлĕ пулмалла: харкамлăх результачĕсем (шкул ачи хăйшĕн тунисем), пур предметпа та вĕренме кирлисем, тăван чĕлхепе хăйĕнпе кăна çыхăннă результатсем.

1. Харкамлăх результачĕсем:

1.Тăван чĕлхе чăваш халăхĕн наци пурлăхĕ пулнине, Чăваш Республикинче вырăс чĕлхипе тан патшалăх чĕлхи пулнине ăнланни; тăван чĕлхепе ӳлĕмрен кулленхи пурнăçра, суйласа илнĕ профессире усă курма пултарни;

2.Чăваш чĕлхин илемлĕхне хаклама пултарни, тăван чĕлхене хисеплени, унпа мăнаçланни; чăваш пуплевĕн нормисене наци культурин пуянлăхĕ шайне лартса сыхласси кашни чăвашшăн унпа мăнаçланни; чăваш пуплевĕн нормисене наци культурин пуянлăхĕ шайне лартса сыхласси кашни чăвашшăн пысăк тивĕç тесе йышăнни; пуплеве куллен-кун аталантарма тăрăшни;

3. Шухăшпа туйăма палăртма усă куракан сăмахсем, грамматика хатĕрĕсемпе пуплевре йышлă пулни; ача хăй пцплевне (калаçнине те, çырнине те) сăнаса тивĕçлĕ хак пама пултарни.

2. Пур предметпа та вĕренме кирлĕ результатсем:

2.1. Йĕркелӳ-хаклав (регулятивные) результачĕсем:

1. Пуплевĕн мĕн пур тĕсĕпе усă курни:

- сăмахпа каласа е çырса пĕлтернĕ информацие тĕрĕс ăнланни;
- вулавăн тĕрлĕ мелĕпе усă курни;

Вĕренекенĕн пултармалла:

- Ку е вăл темăпа çыхăннă материала вуласа е итлесе тупни, ăна пухса, тишкерсе, кирлине суйласа илме пултарни; пухнă информацие сыхлани, улăштарма тата кирлĕ çĕрте усă курни.

2. Тĕрлĕ çĕртен (хаçат-журналтан, Интернетран, радиопа телевиденирен т.ыт.те) килекен материалпа паллашса информаци пухни.

Вĕренекенĕн пултармалла:

- Пĕччен е ушкăнпа тумалли вĕренӳ ĕçĕн тĕллевне, йĕркине ăнланса илни, ĕç результатне каласа е çырса хаклани;
- Шухăш сăмах вĕççĕн е çырса ирĕклĕ те тĕрĕс уçса пани; тантăшсем умĕнче пĕчĕк е пысăкрах доклад туни.

2.2. Пĕлӳлĕх (познавательные) результачĕсем:

1. Вĕренӳре илнĕ тĕрлĕ пĕлӳпе, нумай-нумай хăнăхупа яланхи пурнăçра усă курни.

Вĕренкенĕн пултармалла:

Калаçнă май, пĕр-пĕр ĕç тунă чух е мĕнле те пулин тавлашуллă ыйтăва сӳтсе явнă чух çынсене тĕрлĕ çыхăнăва кĕме хăнăхни;

2.Тăван чĕлхене вĕренсе пухнă пĕлӳпе тата хăнăхупа ытти предмета (тăван мар чĕлхесене, литературăна т.ыт.те) вĕренме усă курни.

Вĕренекенĕн пултармалла:

Пĕр-пĕр йĕркепе иртекен хутшăнура е яланхи калаçура наци культуринче çирĕпленнĕ пуплев нормисене пăхăнни.

2.3. Хутшăну (коммуникативные) результачĕсем:
1. Калаçу тата çыру пуплевне тĕрĕс йĕркелени;
Вĕренекенĕн пултармалла:
- Харпăр пуплевне, хутшăнури ытти çынсен калаçăвне, вĕсен хутшăнури тĕллевне туйса-сăнаса тăни;
2. Чĕлхе хатĕрĕсемпе тĕрлĕ ситуацие кура тĕллевлĕ тата вырăнлă усă курни.
- Калаçăва кирлĕ енне çавăрма пултарасси, илемлĕ литература чĕлхепе калаçма пĕлни.

3. Предмета вĕреннин результачĕсем:

1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни; тăван чĕлхепе культура хушшинче тачă çыхăну пуррине пĕлни; чăваш чĕлхи уйрăм çынпа общество пурнăçĕнче мĕнле вырăн йышăннине ăша хывни;
2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, çавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕç пуррине ăнланни;
3) пуплевĕн тĕрлĕ тĕсĕпе усă курма пултарни:
Вĕренекенĕн илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:
- сăмахпа каласа е çырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;
- стильпе жанр енчен мĕнле пулнине пăхмасăр текста вулавăн тĕрлĕ тĕсĕпе (çиелтен пăхса тухни, паллашмалла пăхса тухни, вĕренни) усă курни;
- вуланă текста информаци енчен улăштарса çĕнетме (план тума, тезиссем çырма) пултарни; кĕнекепе, хаçат-журналпа ĕçлеме пĕлни;
- словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;
- стильпе жанр енчен расна текстсене çын вулани тăрăх ăнланни; аудированин тĕрлĕ тĕсне (тулли ăнланни, тĕп содержанине ăнланни, кирлĕ информацие суйласа илни) алла илни;
- пуплев сыпăкĕсене содержани, функци, усă курнă чĕлхе хатĕрĕсем тăрăх танлаштарма пултарни;

Вĕренекенĕн сăмах вĕççĕн калани тата çыру:
- итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виçепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е çырса пани;
- шухăша сăмахпа каласа тата çырса ирĕклĕн те тĕрĕс уçса пама пултарни; текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, çыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни); çыраканнин пурнăçри пулăмсем çинчен, вулани-илтни çинчен хăй шухăшне калама хăнăху пурри;
- стильпе тĕсне кура хутшăну тĕллевне, лару-тăрăвне шута илсе сăмахпа каласа е çырса ку е вăл йышши текст хайлама пултарни; хутшăну задачисене кура ку е вăл чĕлхе хатĕрĕ суйласа илсе пĕр-пĕр жанр законĕсем тăрăх текст (калав, хаклав, çыру, расписка, шантару, заявлени) тума пултани;
- монологпа диалог тĕсĕсене пĕлни; ачан хăйĕн тантăшĕсем умĕнче кĕске хыпар вуласа пама, доклад тума хăнăху пурри;
- пуплевре литература чĕлхин орфоэпи, лексика, грамматика нормисене тытса пыни; сăмахсемпе пĕлсе усă курни; çырура орфографипе пунктуаци правилисене пăхăнни;
- çынсемпе калаçнă чух пуплев этикетне шута илни; чĕлхе хатĕрĕсем вырăнне пуплев хатĕрĕсемпе (мимикăпа, алă хусканăвĕпе) вырăнлă усă курни;
- кашни хăйĕн пуплевне сăнаса тĕрĕслесе тăма, содержани, чĕлхе енчен, хутшăну тĕллевне пурнăçлас тухăçлăхĕ енчен хаклама пултарни; грамматикăпа пуплев йăнăшĕсене тупма, тӳрлетме пултарни; харпăр хăй тунă текста лайăхлатма тата редакцилеме вăй çитерни.

III. Чăваш чĕлхи предмечĕн содержанийĕ

5 класс

Пуçламăш класра вĕреннине аса илсе çирĕплетесси, хушса вĕренесси. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем (14 сехет)

Коммуникаци (е хутшăну) компетенцине аталантарма май паракан содержанийĕ:

1.Пуплев тата пуплевлĕ хутшăну. Пуплев ситуацийĕ. Калаçупа çыру. Монолог пуплев, диалог пуплев. Монолог, унăн тĕсĕсем. Диалог, унăн тĕсĕсем.

2. Калаçупа çырăвăн уйрăмлăхĕсене асăрхасси; калаçу тата çыру тĕсĕсене тишкересси. Диалогпа монолога уйăрасси. Монологпа диалог тĕсĕсемпе усă курасси. Пуплев ситуацине кура калаканнин тĕллевĕсемпе сăлтавĕсем расна пулнине ăнланасси. Пĕр-пĕринпе типлă лару-тăрура ку е вăл йĕркене пăханса е пăхăнмасăр хутшăннă май харпăр хăйне кирлĕ пек тытма хăнăхасси.

1.Пуплев ĕçĕ-хĕлĕн тĕсĕсем: вулав, аудировани (итлев), калав, çыру.

Вулав, аудировани, калав тата çыру культури.

2. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕн тĕп тĕсĕсене алла илни.

Текстăн тĕп тата хушма содержанине харпăр хăй тата çын вулани тăрăх кирлĕ пек ăнланасси. Харпăр хăй тата çын вуланă текстăн содержанине кĕскен тата туллин каласси тата çырасси. Çиелтен пăхса тухса, палашу шучĕпе тата тĕпчевлĕ вулама, вĕренӳ кĕнекипе тата ытти информаци çăл куçĕсемпе ĕçлесси. Аудированин тĕрлĕ тĕсĕпе усă курасси. Итленĕ е вуланă текстăн содержанине изложенире (тĕплĕн, кĕскен тата суйлавлă) уçса парасси.

Хутшăну тĕллевĕсемпе енĕсене тата лару-тăрăвне кура монологсем (каласа тата çырса) тата диалогсем (сăмахпа каласа) тăвасси. Пĕр-пĕр темăпа çыхăннă материала суйласа илсе ушкăнласси, тишкересси, тĕрлĕ çĕрте тупнă материалăн информацине анализласси тата кирлĕ пек улăштарасси.

1.Текст ăнлав, текстăн тĕп паллисем (пайланулăх, шухăш пĕр пĕтĕмлĕхĕ, çыхăнулăх). Тема, текстăн тĕп шухăшĕ. Текстăн вак теми (микротеми).

Предложенисемпе текст пайĕсене пĕр-пĕринпе çыхăнтаракан мелсем. Абзац – текст композиципе стиль енчен çыхăнтаракан мел.

Пуплевĕн функципе шухăшран килекен тĕсĕсем: сăнлав, калав, ăслав. Текст тытăмĕ. План тата тезис – информаци енчен çĕнетсе улăштарнă текстсем.

2.Текста тема,тĕп шухăшĕ, тытăмĕ, пуплевĕн фнкципе шухăш тĕсĕ тăрăх тишкересси. Текста шухăш тăрăх пайласси, план тăвасси тата тезиссем хатĕрлесси. Предложенисем пĕр пĕринпе мĕнле мелпе тата хатĕрпе çыхăннине тупасси. Текстăн чĕлхе уйрăмлăхĕсене тишкересси. Чĕлхе хатĕрĕсене хутшăну тĕллевне, темине, тĕп шухăшне тата лару-тăрăвне кура суйласа илесси. Тĕсне, стильне, жанрне кура тĕрлĕ текст тăвасси. Текст тытăмĕн нормисене (логикăлăх, шухăшсен йĕркелĕхĕ, çыхăнулăхĕ, темăпа тӳр килни т.ыт.те) тытса пырасси. Сăмахпа каласа е çырса тунă текста хакласси тата редакцилесси.

1.Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем: калаçу; функципе çыхăннă стильсем: наука стилĕ, публицистика стилĕ, ĕçлĕ стиль; илемлĕ литература чĕлхи.

2.Стильтен килекен жанрсем: наука стилĕ – пахалани, тухса калани, доклад; публицистика стилĕ – тухса калани, интервью; ĕçлĕ стиль – расписка, шантару, заявлении; яланхи калаçу – калав, калаçу.

3.Текст чĕлхен функцирен килекен пĕр-пĕр тĕсĕ пулнине кура ку е вăл текст (тезис, хаклав, çыру, расписка, шантару, заявлении; калав, сăнлав, ăслав) çырасси. Çын (тантăшсем) умĕнче пĕчĕк хыпар, доклад тăвасси.

Чăваш чĕлхи – чăваш халăхĕн чĕлхи, Чăваш Республикин патшалăх чĕлхисенчен пĕри. Чăваш чĕлхин ытти чĕлхе йышĕнчи вырăнĕ.

Чăваш чĕлхи – чи авалхи тĕрĕк чĕлхи.

Чăваш чĕлхи аталанакан чĕлхе. Хальхи чăваш чĕлхин хутшăну тăвассипе çыхăннă формисем: литература чĕлхи, диалектсем, ансат пуплев.

Чăваш чĕлхи – илемлĕ литература чĕлхи. Чăваш чĕлхин сăнарлăх хатĕрĕсем.

Лингвистика чĕлхе тĕпчекен ăслăлăх. Чĕлхе вĕрентĕвĕн тĕп пайĕсем.

Чăваш чĕлхин паллă тĕпчевçисем.

Хутшăну хăнăхăвĕ пурнăçра пысăк вырăн йышăннине ăша хывасси, чăваш чĕлхин общество пурнăçĕнчи тата патшалăх ĕçĕнчи тпĕлтерĕшне ăнланасси.

Литература чĕлхипе диалектсем тата ансат пуплев хушшинчи уйрăмлăхсем пуррине чухласси. Чăваш чĕлхин илемлĕхне, перекетлĕхне, сăнарлăх вăйне ăнланасси. Илемлĕ литература тексчĕсенче чăваш чĕлхин сăнарлăх мелĕсемпе епле усă курнине сăнласси.

Фонетикапа орфоэпи. Графикапа орфографи. Пуплев тата хутшану. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура. (42 сехет)

1.Фонетика чĕлхе вĕрентĕвĕн пайĕ пулни.

Сасă чĕлхе единици пулни. Уçă сасăсем, вĕсен мăшăрлăхĕ (хытă тата çемçе уçă сасăсем). Вырăсларан çырупа йышăннă сĕмахсенчи (о) уçă сасă.

Уçă сасăсене палăртакан сас паллисем (а,ă, е,ĕ, у,ӳ, ы,и,э).

Ю,я сас паллисем, вĕсем икĕ сасса (йурă, йухать) тата умĕнхи хупă сас паллине çемçетсе вуламаллине (выля, Люся) палăртни

Е сас палли икĕ сасса (йешĕл, йепле) тата [Э] сасса палăртни (этем, элек). Э тата е сас паллисен çырури вырĕнĕ.са

Чăваш чĕлхинчи [й] хупă сасă ытти уçă сасăсем умĕн те тÇма пултарни: йăмра, йĕлтĕр, йывăр, йӳçĕ, йӳнĕ, кĕсйи.

Чăваш сăмахĕсенче икĕ уçă сасă юнашар тăма пултарайманни.

Вырăсларан çырупа йышăнакан сăмахсенчи уçă сасăсен юнашарлăхĕ (аэропорт, аут, поэт, Дуайт).

Сăмахри уçă сасă килĕшĕвĕ (сингармонизм). Ку килĕшĕве пăхăнман тĕслĕхсем *(тăри, кавле, куклен, парне т.ыт.те).*

Сăмахри аффикссем ытларах чух синагармонизма пăхăнни (*çурт-ра, пӳрт-ре, пур-лăх, çитмен-лĕх, лар-у, кĕт-ӳ).*Сингармонизма пăхăнман аффикссем : юлташ-сем, ял-ти. Юрă-юрри, кай-иччен т.ыт.те.

Вырăсларан çырупа йышăнакан сăмахсем сингармонизма пăхăнманни *(орден, тетрадь, депо*). Вырăсларан йышăнакан сăмахсем çумне аффикссен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ.

Хупă сасăсем. Ялан янăравлă [в,й,л,ль, м,н,нь,р] тата [к,п,с,ç,ч,ш] шавлă хупă сасăсем.

Хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ: уçă сасăсенчен килекен çемçелĕхĕ (***пилеш, кĕлет, тĕлĕк***), уçă сасăсенчен килмен çемçелĕх *(халь, выльăх, супăнь, курать, юрать).*

Хытăлăхпа çемçелĕх йĕркине пăхăнман [с,ç, ч,й] хупă сасăсем, вĕсем хытă уçă сасăпа та , çемçе уçă сасăпа та юнашар тăма пултарни: *сарă –симĕс, çурла –çӳхе, чарăн-чĕрĕк, йурă- йӳнĕ.*

Шавлă хупă сасăсем янăраса е янăрамасăр илтĕнни, вĕсене çырура палăртасси.

Хупă сасăсем вăрăммăн илтĕнни (мăшăрланни), ăна çырура палăртасси (кулă –кулли, ырă-ырри, ахаль –ахальлĕн т.ыт).

Вырăс чĕлхинчен çырупа йышăнакан сăмахсенчи хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ, вĕсене çырура палăртасси.

Промышленнсть – промышленноçăн, повесть – повеçре йышши сăмахсене çырасси.

Пĕрешкел икĕ сасăпа вĕçленекен сăмахсене çырасси (*металл – металăн, металшăн, класс –класра, класăн т.ыт.те).*

Ст, зд сас паллисемпе пĕтекен сăмахсем.

Вырăсларан çырупа йышăнакан сăмахсенче **б,г,д.ж,з,ц,ф,щ.ъ** сас паллисене çырасси.

Уçă сасăсемпе хупă сасăсем сăмахран тухса ӳкни: эпĕ –эп, эсĕ –эс, вунă –вун, пурăн- пурнăç, тăхлачă – тăхлач, пар – патăм, панă; тăр – тăтăм, тăнă.

Сасăсен ылмашăвĕ (*хут-хучĕ,тетрадь –тетрачĕ, пăру- пăрăвĕ).вĕсемпе*

Чăваш чĕлхинчи сасăсемпе вырăс чĕлхинчи сасăсем, вĕсен пĕрешкеллĕхĕпе уйрăмлăхĕсем.

Ударении (пусăм). Чăваш сăмахĕсенчи ударении йĕрки. Вырăс чĕлхинчен йышăнакан сăмахсенчи ударени.

2.Орфографипе орфоэпии нормисене çирĕплетесси. [Ă,ĕ.ÿ,ç] сасăсене тĕрĕ калама вĕрентесси. Хупă сасăсен çемçелĕхне тăван сăмахсенче тата вырăс чĕлхинчен йышăнакан сăмахсенче çырура тĕрĕс палăртасси. Шавлă хупă сасăсен янăравлăхĕпе янăравсăрлăхне çырура тĕрĕс палăртасси. **Э** тата **е** сас паллисене тĕрĕс усă курма хăнăхтарасси. Хăнăхусене çирĕплетесси.

Сăмахсене тĕрĕс ударениипе калама хăнăхтарасси.

Орфографи словарĕпе тата правилăсемпе усă курма хăнăхтарасси.

Алфавита пăхмасăр калама вĕрентесси. Сăмахсене алфавитпа çырма вĕрентесси.

Лексика. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ.. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура (28 сехет)

1.Лексика – чĕлхен мĕн пур сăмахĕн пуххи. Лексика пурнăçри улшăнусемпе тачă çыхăнни. Кивелнĕ е кивелсе пыракан сăмахсем: кÿнтелен «свидетель», чуптар (лаша тĕсĕ), шупăр, йĕлен т.ыт. Çĕнĕ сăмахсем: ентешлĕх (пĕр енчисем), юлташлăх, спонсор, фирма, слайд, ипотека т.ыт.

Сăмах пĕлтерĕшĕ. Нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсем. Сăмахсен тÿрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсем.

Ютран йышăннă сăмахсем: араб е перс сăмахĕсем, мари сăмахĕсем. Вырăссенчен йышăннă сăмахсем: калаçупа йышăннисем *(витре, пĕремĕк, пĕрене,мачча, кĕрепле, чиркÿ т.ыт.)*. Çырупа йышăннисем *(костюм, галстук, пальто, район, область, тетрадь, блокнот, магазин т.ыт.)*. калаçупа тата çырупа кĕнĕ сăмахсене çырасси. Чăваш чĕлхинчен ытти чĕлхесене кĕнĕ сăмахсем.

Синонимсем, антонимсем, омонимсем..

Ятарлă сăмахсем (прлофессионализмсем). Диалект сăмахĕсем.

Литература нормине пăхăнман сăмахсем. (*ан палка, лăпăртат, епреме),* киревсĕр сăмахсем.

2.Калаçу мĕнле лару-тăрура (кампа, хăçан, ăçта) иртнине кура сăмахсемпе вырăнлă усă курма хăнăхтарасси (*Хăна килсен аш пиçет. Çук çын укçи тăрнан кăшкăрать. Çук – вăрçтарать, пур –култарать т.ыт.те).* ваттисен сăмахĕсемпе, каларăшсемпе паллаштарасси вĕсемпе тĕрĕс усă курма хăнăхтарасси.

Синонимсемпе антонимсене тупма, вĕсемпе пуплевре усă курма вĕрентесси.

Тĕрлĕ йышши словарьсемпе (орфографии словарĕпе, синоним словарĕпе, чăвашла-вырăсла е вырăсла- чăвашла словарьпе) паллаштарасси усă курма вĕрентесси.

Пĕлтерĕш тăрăх сăмахсене ушкăнлама хăнăхтарасси (тĕслĕхрен, апат – çимĕç, пахча çимĕç, çи-пуç, йывăç, кайăк-кĕшĕк, тыр-пул ячĕсем), çав сăмахсемпе пуплевре тĕрĕс усă курма вĕрентесси (*сăмахран, чĕкеç чĕвĕлтетет, çерçи чĕриклетет, курак краклатать, çăхан кранклатать, куккук авăтать, куккук авăтать, карăш (путене) авăтать, шăпчăк (тăри, шăнкăрчă) юрлать т.ыт.те).*

Сăмах тытăмĕпе пулăвĕ. Орфографи. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ.. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура. (18 сехет)

1.Сăмах тымарĕ. Аффикссем - сăмах тăваканнисем тата сăмаха улăштараканнисем.

Сăмаха улăштаракан аффикссем çĕнĕ сăмах тума пултарни: *кярахпа, тăхтарахпа, каçпа, ирпе, ÿлĕмрен, авалтан; пĕрерĕн, виçшерĕн, кăмăллăн, хаяррăн, çиллессĕн* т.ыт.те.

Мăшăр сăмахсем, вĕсене тĕрĕс çырасси.

Икĕ хут калакан сăмахсене тĕрĕс çырасси (*атте –анне, çĕр-шыв).*

Сăмаха пĕрлешĕвĕн пайĕсем сасă енчен улшăнса пĕрлешнипе пулнă сăмахсем, вĕсене тĕрĕс çырасси.

Вырăс чĕлхинчи хутлă сăмахсен ĕлкипе тунă сăмахсем.

Сăмах выранĕнче çӳрекен пĕрлешӳсем, вĕсен тĕсĕсем, тĕрĕс çырасси: ят пĕрлешӳсем (*куç харши, пит çăмарти, тур палли, ар çури, кача пӳрне, çĕнĕ çын, упа сари т.ыт.*); глагол пĕрлешӳсем *(ырă ту, кăмăл ту, усал ту, çула çит, пĕве кĕр, тăлăха юл, çука юл; такăнса ӳк, чирлесе ӳк, ватăлса кай, ватăлса çит т.ыт.те).*

2.Çĕнĕ сăмаха сăмах форминчен уйăрма вĕрентесси (тĕслĕхрен: *пулăш – пулăшать, пулăшакан, пулăшни* – сăмах формисем; *пулăшу, пулăшуçă* – çĕнĕ сăмахсем).

Тăтăшрах тĕл пулакан аффикссем хушса çĕнĕ (иккĕмĕшле) сăмахсем тăвасси, вĕсемпе пуплевре усă курасси.

Словарьсенче *упа паланĕ, ура хырăмĕ, шурăм пуç(ĕ), çăл куç(ĕ), хăна килĕ (çурчĕ); йăлана кĕр, ӳте кĕр, татăлса ан, çакăнса тăр* евĕр пĕрлешӳсене тупма хăнăхасси. Çав пĕрлешӳсене пуплеве кĕртесси, калаçура асăрхама вĕрентесси.

Сăмах пулăвĕпе çыхăннă орфографи хăнăхăвĕсене çирĕплетесси (*хăю – хăюлăх, хăюллă; хастар – хастаррăн; вырт – вырттар, ирт – ирттер* т.ыт).

Сăмахсене пĕрле, уйрăм тата дефиспа çырмалли правилăсене çирĕплетесси.

6 класс

Тăван чĕлхе _ пĕлӳ çăл куçĕ (5 сехет)

I. Вырăсларан йышăннă е хальтерех çыру урлă йышăнакан сăмахсем: вĕсене çырасси (*Польша: Польшăра: Нидерланди _ Нидерландире: меню _ менюра: кристалл _ кристалсем: кристалăн: Настя _ Настьăн* йышшисем).

Тăтăш тата сайра усă куракан сăмахсем. Вырăнти сăмахсем.

Тăна кĕр: тара ӳк: чухласа ил: кайса ӳк йышши сăмахсем.

II. Словарьсемпе усă курма хăнăхтарасси. Хамăр тăрăхри йывăç-курăк: чĕр чун: кайăк-кĕшĕк: хурт-кăпшанкăсен чăвашла тата вырăсла ячĕсемпе паллаштарасси: чăвашла ятсене пуплеве кĕртсе пырасси. Çавнашкал ятсен пĕчĕк словарĕсене тăвасси.

Морфологипе орфографи

Чăлхери сăмахсен ушкăнĕсем.

Пуплев пайĕсем (1 сехет)

Морфологи - чĕлхери сăмахсен тытăмĕ: вĕсен ушкăнĕсемпе пĕлтерĕшĕсем çинчен вĕрентекен наука.

Чĕлхери сăмахсене ку таранччен мĕнлерех ушкăнлани. Вĕсене çĕнĕлле ушкăнлама май пурри:

- хăй пĕлтерĕшлĕ сăмахсем: туллии пĕлтерĕшлисем: тулли мар пĕлтерĕшлисем;
- пулăшу сăмахĕсем (союзсем: хыç сăмахсем: татăксем);
- междометисем.

Тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсем (пуплеве хăйсем тĕллĕн тухма пултарайманнисем) шутне тĕрлĕ пуплев пайĕнчисем (япала ячĕсем: паллă ячĕсем: глаголсем) кĕни.

Япала ячĕсем (15 сехет)

I. Япала ячĕсен пĕлтерĕшĕ: морфологи паллисем: синтактис уйрăмлăхĕсем.

Пайăр ятсемпе пайăр мар ятсем.

Япала ячĕсен хисепĕсем - пĕрреллĕ тата нумайлă хисеп. Хисеп тăрăх улшăнман ятсем. Пĕрреллĕ хисепĕн пуплеври уйрăмлăхĕсем.

Нумайлăха палăртмалли мелсем: *ял - ялсем; ял-ял витĕр тухрăмăр; чылай çын: чылайăшĕ: ытларахăшĕ* (лексика мелĕ).

Япала ячĕсен пулăвĕ: аффикссем: икĕ хут калани *(çине-çине)*: мăшăрлатни (*сĕтел-пукан: апат-çимĕç: иртен-çӳрен*). Япала ячĕ тăвакан тухăçлăрах аффикссем: ***-лăх(-лĕх): -çă(-çĕ): -у(-ӳ): -ăç(-ĕç): -ăм(-ĕм)*** т.ыт.

Япала ячĕсен вĕçленĕвĕ. Вĕçленӳри уйрăмлăхсем.

Камăнлăха палăртмалли мелсем. Камăнлăх формисем (сăпатсемпе хисепсем).

Камăнлăх формисенчи япала ячĕсен вĕçленĕвĕ: вĕсене тĕрĕс çырасси.

Камăнлăх форми (3-мĕш сăпат) çыхăнăва палăртма пултарни% *кĕтÿ ачи: шкул ачи: пуç тутри: мăй тутри.*

-Ри (-ти: -чи): -хи: -лă(-лĕ): -сăр(-сĕр): -ла(-ле): -серен: -чен аффикслă япала ячĕсем: вĕсене паллă ячĕсемпе наречисенчен уйăрасси.

Тулли мар пĕлтерĕшлĕ япала ячĕсем: *тĕл: пат: ум: хыç: ай: çи: çум: çĕр* (каланă çĕрте) т.ыт. Хăш-пĕр япала ячĕсем тулли мар пĕлтерĕшпе те: тулли пĕлтерĕшпе те çÿреме пултарни (*вăхăт: самант: хушă: çул: кун: сехет* т.ыт.)

Вырăс чĕлхинчен йышăнан япала ячĕсен вĕçленĕвĕ: вĕçленÿформисене тĕрĕс çырасси.

II. Тĕрлĕ пуплев пайĕнчи сăмахсенчен тухăçлă аффиксем хушса япала ячĕсем тăвасси: *ут-ăм: ирĕк-лĕх: чĕн-ÿ: тух-ăç-лă* т.ыт.те.

Тымар çумне хушăнакан аффикссен ярăмне уйăрасси: *пул-тар-у-лăх: тух-ăç-лăх: çĕн-тер-ÿ-лĕ-сем.*

Иккĕмĕшле япала ячĕсен стиль пĕлтерĕшĕпе уйрăмлăхĕсене асăрхама хăнăхтарасси (*пĕлÿ-пĕлÿлĕх: чăтăм-чăтăмлăх: тавçăру-тавçăрулăх*).

Япала ячĕсен пуплеври вырăнĕпе пĕлтерĕшне сăнасси (*чул турттар: чул кĕпер; эрне иртрĕ: тепĕр эрнерен*).

Япала ячĕсен хисеп формисемпе тĕрĕс усă курма хăнăхтарасси: *куçпа пăх: хăлхупа итле (куçусемпе: хăлхусемпе* мар*): нумай çын (çынсем* мар*): пахчара тĕрлĕ çимĕç (çимĕçсем* мар*) ÿсет: хăнăхтару кĕнеки (хăнăхтарусен* мар*)* т.ыт.те.

Камăнлăх формисен стиль уйрăмлăхĕсемпе паллаштарасси (*анне-аннеçĕм: пепке-пепкеçĕм: чунăм-чунăмçăм*).

Таврари пайăр ятсене (топонимсемпе авалхи çын ячĕсене) пухасси: вĕсен пĕлтерĕшĕсене тĕпчесси.

Паллă ячĕсем (9 сехет)

I. Паллă ячĕсен пĕлтерĕшĕ: морфологи паллисемпе синтаксис уйрăмлăхĕсем.

Паллă ячĕсен пахалăх виçине кăтартакан формисем:тĕп форма (*ватӑ: çамрăк*): танлаштару форми (*ватăрах: çамрăкрах*): вăйлă форма (*питĕ ватă: чи ватă: шутсăр ватă: чи çамрăк: çап-çамрăк: ытла та çамрăк*). +ав формăсене тумалли мелсем. Танлаштару тата вăйлă формăри паллă ячĕсене тĕрĕс çырасси.

Иккĕмĕшле паллă ячĕсем: вĕсен пулăвĕ:*çывăхри: паянхи: çĕрлехи: пĕрлехи* _ паллă ячĕсем; *хулари: шкулти: Етĕрнери: Хусанти* _ япала ячĕсем. *Вырăнлă: вырăнсăр: черетлĕ: черетсĕр* _ паллă ячĕсем: *икĕ вырăнлă купе: виçĕ чÿречеллĕ пÿлĕм* _ япала ячĕсем.

Пахалăха хакланине палăртакан паллă ячĕсем: *пĕчĕк _ пĕкçĕ: имшер _ имшеркке: çăмăл _ çăмăлттай.*

Паллă ячĕсем ***–и: -скер*** аффиксем йышăнни: çав аффикслă формăсен улшăнăвĕ: вĕсене тĕрĕс çырасси.

Паллă ячĕсен пуплеври вырăнĕ: вĕсем япала ячĕ умĕнче *(кăвак пĕлĕт):* япала ячĕ вырăнĕнче *(куç хитрине юратать; ырăран ырман теçĕ):* глагол çумĕнче çÿреме пултарни *(сăмаха тĕрĕс кала).*

Тулли мар пĕлтерĕшлĕ паллă ячĕсем *(вăрман витĕр: хулапа юнашар: çул тăрăх: урам урлă):* вĕсем тулли пĕлтерĕшпе те çÿреме пултарни *(çил витĕр вĕрет: юнашар кил: тăрăх пăхса утать: урлă урам).*

II. Паллă ячĕсемпе пуплевре чĕлхе ирĕк панă пек усă курма хăнăхтарасси *(лайăх пурнăç: лайăх пурăн: лайăх вĕрен).*

Паллă ячĕсен ***–и*** аффикслă формипе пуплевре вырăнлă усă курасси (*çĕнни киввине çĕнтерет; Ваттин вĕрентес пулать: çамрăккин итлес пулать*).

Вăйлă пахалăха тĕрлĕ мелпе палăртма вĕрентесси (*пуян -питĕ пуян: шутсăр пуян: çав тери пуян: калама çук пуян: çĕрме пуян; таса - тап-таса: çав тери таса: тасаран таса*).

Паллă ячĕсене пĕлтерĕш тăрăх ушкăнласси: тĕсе палăртаканнисем (*сарă: хăмăр: кĕрен: шупка* т.ыт.): çынна тулашран сăнлаканнисем *(вăрăм: лутра: патвар: кĕрнеклĕ: япшар: чипер: ырхан: имшер: тăсланкă: шуранка* т.ыт.*):* кăмăлне кура сăнлаканнисем *(ырă: усал: хаяр: йăваш: таракат: çиллес: айван* т.ыт.те*).*

Хисеп ячĕсем (6 сехет)

I. Хисеп ячĕсен пĕтĕмĕшле паллисем: пĕлтерĕшĕ: морфологипе синтаксис уйрăмлăхĕсем.

Тулли тата вак хисепсем. Хисеп ячĕсен ушкăнĕсем: шут хисепĕсем: йĕрке хисепĕсем: валеçӳ хисепĕсем: пĕтĕмлетӳ хисепĕсем: вĕсен паллăрах уйрăмлăхĕсем: пуплеври вырăнĕ.

Шут хисепĕсен тулли тата кĕске формисем.

Шут хисепĕсем ***–ри (-ти)*** аффикс йышăнни *(вуннăри шăллăм: çирĕм виççĕри аппа: вăтăрти арçын: çитмĕлти асатте).*

Хисеп ячĕсен вĕçленĕвĕ: вĕçленӳри уйрăмлăхсем.

Хисеп ячĕсене тĕрĕс çырасси.

II. Хисеп ячĕсемпе тĕрĕс усă курасси: *(вуннăмĕш мартра мар: мартăн вуннăмĕшĕнче).* Пĕтĕмлетӳ хисепĕн формисемпе пуплевре тĕрĕс усă курасси *(эпир иксĕмĕр: эсир иксĕр: вĕсем иккĕшĕ;* е местоименисĕр: *иксĕмĕр: иксĕр: иккĕшĕ; эпир иккĕн ĕçлерĕмĕр: эсир виççĕн пурăнатăр).*

Хисеп ячĕсен пуплеври синонимлăхĕпе паллаштарасси *(çиччĕри ача - çичĕ çулти ача; çĕр çулти е çĕр çулхи юман).*

Местоименисем (6 сехет)

I. Местоименисен пĕлтерĕшĕ: морфологи паллисем: синтаксис уйрăмлăхĕсем.

Местоимени ушкăнĕсем (пĕтĕмĕшле паллаштарасси).

Местоименисен вĕçленĕвĕ. Местоименисене тĕрĕс çырасси.

II. Пĕлтерĕшне кура местоименисемпе пуплевре тĕрĕс усă курасси: *пӳртре такам пур - пӳртре такам та пур - пӳртре никам та çук; кантăкран такам шаккарĕ (кам та пулин* мар*): манăн кампа та пулин калаçас килчĕ (такампа та пулин* мар*): пирĕн пата (е патăмăра): сирĕн пата (е патăра): (пирĕн патне: сирĕн патне: ман патне: сан патне мар).*

Синонимлă местоименисемпе тĕрĕс усă курасси: *ку ялта - çак ялта; çак çын - çакскер; ним - нимĕн - нимскер: нимĕнскер; кун пек-кун евĕр -кунашкал; сан пек - сан евĕр - санашкал; ун пек -унашкал; леш -хайхи - хайхискер.*

Наречи (6 сехет)

I. Наречин пĕлтерĕшĕ**:** вĕсене уйăрмалли паллăсем. Наречисен пулăвĕ.

Наречипе япала ячĕ: наречипе паллă ячĕ: наречипе деепричасти.

Наречисене тĕрĕс çырасси.

II. Калаçура тата çырура синоним тата антоним наречисемпе усă курасси (*пĕрмай - ялан - пĕрехмай; нарастаран - айăпсăр; хăвăрт - хуллен - майĕпен - ерипен*).

Наречипе ытти пуплев пайĕсен синонимлăхĕ (*васкаса - васкавлăн; хуллен-васкамасăр*).

Евĕрлев сăмахĕсем (евĕрлевсем) (4 сехет)

I. Евĕрлевсен пĕлтерĕшĕ: пуплеври вырăнĕ. Евĕрлевсен тĕсĕсем: сасă евĕрлевĕсем: сăнар евĕрлевĕсем.

Евĕрлевĕсен вариантлăхĕ (*шăлтăр-шăлтăр - шăлтăр-шалтăр; шĕпĕр-шĕпĕр: шепĕр-шепĕр: шапăр-шапăр (çумăр*). Вариантсен пĕлтерĕшĕ улшăнма пултарни.

Евĕрлевсенчен ытти пуплев пайĕсенчи сăмахсем пулни (*лăпăртат: лĕпĕртет: танкăлтат: тĕнкĕлтет; лăпăрти: ахăлти: якăлти*): çав сăмахсен стиль уйрăмлăхĕсем.

II. Евĕрлевсене тĕрĕс çырасси. Евĕрлевсемпе калаçура тата çырура мĕнлерех усă курнине сăнасси.

Пĕлтерĕшне тата пуплев стильне кура евĕрлевсемпе вырăнлă усă курма вĕрентесси.

Глаголсем (15 сехет)

Глаголсем çинчен ăнлантарниĕ Гаголсен пулăвĕĕ Глаголсен сăпатлă формисемпе наклонениĕ Глаголсеен тĕрлĕ вăхăчĕсемпе тĕрĕс усă курассиĕ.Тĕрлĕ вăхăтри глаголсене тĕрĕс çырасси

Текст (3 сехет)

7 класс

Чăваш чĕлхи – тĕрĕк чĕлхи (1 сехет)

6-мĕш класра вĕреннине аса илесси. (6 сехет)

Морфологи. Орфографи. (20 сехет)

Глаголăн сăпатсăр формисем. Сăпатсăр формăсен ушкăнĕсем: причасти, деепричасти, инфинитив. Сăпатсăр формăсене сăпатлисенчен тата пĕр-пĕринчен уйăракан паллăсем.

Сăпатсăр формăсен пĕлтерĕшĕсем, пуплеври тăтăшлăхĕ, вырăнĕ.

Причасти. Причастин тухăçлă тата тухăçсăр формисем.

Хальхи причасти, унăн формисем – ***-акан(-екен)*** тата ***-ан(-ен)*** аффикссем. Хальхи причасти падеж тата хисеп тăрăх улшăнни.

Хальхи причастин çуклă форми, вăл иртнĕ причастиннипе пĕр килни: *вулакан кĕнеке – вуламан кĕнеке; вуланă кĕнеке – вуламан кĕнеке.* Хальхи причастин пуплеври вырăнĕ: *тăрăшакан ача; таракана пĕр çул, хăвалакана çĕр çул; ывăл ача ашшĕне, хĕр ача амăшне хывакан; вăл çынпа хирĕçекен мар* (у.к. *хирĕçмест); ача утакан пулчĕ.*

Хальхи причасти ***-и*** тата ***-скер*** аффикс йышăнни.

Иртнĕ причасти, унăн çуклă форми, пуплеври вырăнĕ *(ĕçленĕ ĕç, ĕçленĕ чух* (е *хыççăн), ачасем переменăна тухнă).*

Иртнĕ причасти ***-и*** тата ***-скер*** аффикссем йышăнни, çав аффикслă формăсем падеж тата хисеп тăрăх улшăнни.

Иртнĕ причастин сказуемăй пулнă чухнехи вăхăт пĕлтерĕшĕ.

Иртнĕ причастин пуплеври тăтăшлăхĕ, унăн ***-и*** аффикслă форми япала ячĕ вырăнĕнче çӳрени.

Пулас причасти, унăн çуклă формисем тата хăш-пĕр падеж формисем *(каяссăн, каясса; хĕвел анаспа; чирлесрен сыхлан).* Пулас причастин ***-шăн(-шĕн)*** аффикслă форми, унăн пуплеври вырăнĕпе пĕлтерĕшĕ.

Пулас причастин пуплеври вырăнĕпе тăтăшлăхĕ.

Хальхи, иртнĕ, пулас причастисен *пул* глаголлă пĕрлешĕвĕсем*: Ача утакан пулчĕ. Анне ĕçе кайнă пулнă. Ĕçе вăхăтра тăвас пулать.* Вĕсен пĕлтерĕшĕ.

Пулмалли причасти, унăн формисем, пуплеври вырăнĕ.

Çителĕклĕх причастийĕ, унăн пулăвĕ, пуплеври вырăнĕ пĕлтерĕшĕ.

Деепричасти пĕлтерĕшĕ,унăн уйрăмлăхĕсем, пуплеври вырăнĕ.

Тăтăшрах тĕл пулакан деепричасти формисем: ***-сан(-сен), -сассăн(-сессĕн); -нăçемĕн(-нĕçемĕн), - нăçем(-нĕçем), -иччен, -са(-се), -а(-е),*** вĕсен вариантлăхĕ.

Инфинитив. Инфинитив формисем: ***-ма(-ме), -машкăн(-мешкĕн)*** аффикслисем. Вĕсен пуплеври вырăнĕ.

Чăваш чĕлхинчи инфинитивпа вырăс чĕлхинчи инфинитив, вĕсен уйрăмлăхĕ.

Глагол урăх пуплев пайĕ пĕлтерĕшĕпе çӳрени.

Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсем. (27 сехет)

Пулăшу сăмахĕсем. Хыç сăмахсем. Хыç сăмахсен пĕлтерĕшĕпе уйрăмлăхĕсем. Хыç сăмахсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсем (япала ячĕсемпе паллă ячĕсем, наречисем): *вăрман çийĕн, вăрман хĕррипе, вăрман витĕр, вăрман урлă, çын хыççăн кай.*

Союзсем. Союзсен пĕлтерĕшĕпе пуплеври вырăнĕ. Сыпăнуллă тата пăхăнуллă союзсем, вĕсен уйрăмлăхĕ, ушкăнĕсем.

Сыпăнуллă союзсемпе наречисем, татăксем: *анчах(рах) килтĕм* – наречи; *уйăх çутатать, анчах ăшăтмасть* – союз; *эпĕ ăна пĕрре анчах курнă* – татăк.

Пăхăнуллă союзсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ глагол формисем: *сывлăхлă пулас тесе* – союз; *эп сана Мускава кайнă тесе* – тулли мар пĕлтерĕшлĕ глагол форми.

Татăксен пĕлтерĕшĕ, уйрăмлăхĕсем. Татăксене тĕрĕс çырасси.

Междометисен ытти пуплев пайĕсем хушшинчи вырăнĕ. Междометисене тĕрĕс çырасси, вĕсем хыççăн чарăну палли лартасси.

Чĕлхе тата пуплев (3 сехет)

Синтаксиспа пунктуации(2 сехет)

Синтаксис – чĕлхе наукин сăмахсенчен пуплев мĕнлерех йĕркеленни çинчен вĕрентекен пайĕ.

Пунктуаци – пуплеври пĕлтерĕшлĕ сыпăксене еплерех уйăрмалли çинчен калакан правилăсен пуххи. Пунктуаци калас шухăшпа, грамматикăпа тата чĕлхе уйрăмлăхĕсемпе çыхăнни.

Пунктуаци те, орфографи пекех, чĕлхе наукин пĕр пайĕ пулни. Вăл çырăва йĕркелет, ăна вулаканшăн та, çыраканшăн та ăнланмалла тăвать.

Предложенипе сăмах майлашăвĕ. (45 сехет)

Пуплев сыпăкĕсем: предложени тата сăмах майлашăвĕ. Сăмах майлашăвĕпе предложени – пуплеври пĕлтерĕшлĕ сыпăксем. Вĕсен тытăмĕ, уйрăмлăхĕсем.

Сăмах майлашăвĕ – предложени сыпăкĕ, предложени – пуплев сыпăкĕ. Предложени – хутшăнури тĕп единица.

Пуплеври сăмахсен çыхăнăвне палăртмалли мелсем: аффикссем, хыç сăмахсем, союзсем, сăмахсен вырăнĕ-йĕрки.

Предложени – кирлĕ шухăша палăртакан единица (шухăшпа хутшăну единици) тата грамматика пĕрлĕхĕ.

Хутсăр тата хутлă предложенисем.

Хутсăр предложени. Хутсăр предложенин хутшăнуран килекен (е шухăш) тытăмĕ, мĕн çинчен каланине палăртакан сăмахсем (тема) тата ун çинчен мĕн пĕлтернине палăртаканнисем (рема). Темăпа рема пĕр сăмахлă тата темиçе сăмахлă пулма пултарни.

Предложенири сăмахсен йĕрки, унăн функцийĕсем (сăмах йĕрки мĕне-мĕне палăртни).

Шухăш тĕшши, ăна палăртакан сăмахсем предложенире еплерех вырнаçни.

Ыйтусăр тата ыйтуллă предложенисем. Ыйтăва палăртмалли мелсем: ыйту сăмахĕсемпе (*кам, мĕн, ăçта, хăçан* т.ыт.те) ыйтуллă татăксем *(-и, -ши, -им, -шим*).

Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисен ушкăнĕсем.

Ыйтуллă предложенисем те, ыйтусăррисем те туйăмлă (эмоциллĕ) пулма пултарни. Туйăмлисене чарăну паллипе палăртасси.

Пурлă тата çуклă предложенисем. Çуклăха кăтартмалли мелсем.

8 класс

Тăван чĕлхе- асаттесен пехилĕ

(калаçу 1 сехет)

Вĕреннине аса илни (3 сехет)

Синтаксис - чĕлхе наукин сăмахсенчен пуплев мĕнлерех йĕркеленни çинчен вĕрентекен пай.

Пунктуаци - пуплеври пĕлтер.шлĕ сыпăксене еплерех уйăрмалли çинчен калакан правилăсен пуххи. Пунктуаци калас шухăшпа, грамматикăпа тата чĕлхе уйрăмлăхĕсемпе çыхăнни.

Пунктуаци те, орфографи пекех, чĕлхе наукин пĕр пайĕ пулни. Вăл çырăва йĕркелет, ăна вулаканшăн та, çыраканшăн та ăнланмалла тăвать.

I. Сăмах майлашăвĕпе предложени - пуплеври пĕлтерĕшлĕ сыпăксем. Вĕсен тытăмĕ, уйрăмлăхĕсем.

Сăмах майлашăвĕ - предложени сыпăкĕ, предложени - пуплев сыпăкĕ. Предложени - хутшăнури тĕп еденица.

Пуплеври сăмахсен çыхăнăвне палăртмалли мелсем: аффикссем, хыçсăмахсем, союзсем, вырăнĕ-йĕрки.

Предложени - кирлĕ шухăша палăртакан единица (шухăшпа хутшăну единици) тата грамматика пĕрлĕхĕ.

Хутсăр тата хутлă предложенисем.

II. Предложенири сăмахсен çыхăнăвне палăртасси, çыхăнăва палăртакан мелсене кăтартасси.

Предложенин тĕп тата кĕçĕн членĕсем (13 сехет)

I. Хутсăр предложенин хутшăнуран килекен (е шухăш) тытăмĕ: мĕн çинчен каланине палăртакан çынсем (тема) тата ун çинчен мĕн пĕлтернине палăртаканнисем (рема). Темăпа рема пĕр сăмахлă тата темиçе сăмахлă пулма пултарни.

Предложенири сăмахсен йĕрки, унăн функцийĕсем (сăмах йĕрки мĕне-мĕне палăртни).

Шухăш тĕшши, ăна палăртакан сăмахсем предложенире еплерех вырнаçни.

Ыйтусăр тата ыйтуллă предложенисем. Ыйтăва палăртмалли мелсем: ыйту сăмахĕсемпе (кам, мĕн, ăçта, хăçан т.ыт.) ыйтуллă татăксем.

Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисен ушкăнĕсем.

Ыйтуллă предложенисем те, ыйтусăррисем те туйăмлă (эмоциллĕ) пулма пултарни. Туйăмлисене чарăну паллипе палăртасси.

Пурлă тата çуклă предложенисем. Çуклăха кăтартмалли мелсем.

II. Темăпа рема ушкăнĕсене палăртасси, вĕсенчи сăмах йĕркине сăнасси.

Шухăш тĕшшине палăртакан сăмахсене тупасси.

Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисен интонацине сăнасси, вĕсене тĕрĕс вуласси. Калаçура ыйтăва еплерех лартнине сăнасси. Ыйтăва тĕрĕс лартасси.

Сăпайлă ыйту тата риторикăллă ыйту мелĕсемпе паллаштарасси. Вулакан хайлавсенче çавнашкал ыйтусене асăрхама хăнăхтарасси (*Ырă тантăш-тăвансем, пире хисеп тумăр-ши? Хирти сарă чечеке ăшă куçпа кам пăхмĕ? Ун пек лайăх хитре хĕре мĕнле каччă юратмĕ?).*

I. Тĕп членсемпе (подлежащипе сказуемăй) кĕçĕн членсем (определени, дополнени, обстоятельство).

Предложени членĕ пĕр сăмахлă та, темиçе сăмахлă та пулма пултарни.

Предложенири сăмах тепĕр сăмахпа та, сăмах майлашăвĕпе те, подлежащипе сказуемăй пĕрлĕхĕпе те çыхăнма пултарни.

Подлежащипе сказуемăй ушкăнĕсем, вĕсем хушшине тире лартасси. Подлежащипе сказуемăй ушкăнĕпе пĕтĕмĕшлĕн çыхăнакан сăмахсем.Тĕп членсăр (подлежащисĕр, сказуемăйсăр е харăсах иккĕшинсĕр те) предложенисем.

II. Подлежащи ушкăнĕпе тема, сказуемăй ушкăнĕпе рема пĕр килнипе килменнине сăнасси. Тĕп членсем хушшине тире лартасси, кĕçĕн членсене (дополненисемпе обстоятельствăсене) чарăну паллисемпе уйăрасси.

Шухăша кура подлежащипе сказуемăя предложенире тĕрĕс вырнаçтарасси.

Пĕр йышши членсем - сыпăнуллă çырури сăмахсем.

Пĕр йышши членсем союзсăр тата союзсемпе çыхăнни. Чарăну палли лартасси.

Пĕр йышши членсем çумĕнчи пĕтĕмлетӳ сăмахĕсем, вĕсен вырăнĕ, чарăну палли лартасси.

Пĕр йышши членсене çыхăнтаракан союзсемпе вырăнлă усă курасси. Пĕр йышши членсемпе килĕшӳллĕ пĕтĕмлетӳ сăмахĕ тупасси.

Тĕп членсăр предложенисем (3 сехет)

I.Тулли мар предложенисен содержанийĕ пуплевре (калаçура е çырура) уçăмланни.

II. Тулли мар предложенисемпе текстра (диалогра е хутлă предложенисенче) усă курасси.

Кăткăсланнă хутсăр предложенисем (16 сехет)

I. Ансăр тата анлă чĕнӳ.

Чĕнӳсен предложенири вырăнĕ. Чарăну паллисемпе уйăрасси.

Кӳртĕмсем, вĕсен пĕлтерĕшĕ. Чарăну паллисемпе уйăрасси.

II Кӳртĕмсемпе (сăмахсемпе е предложенисемпе) вырăнлă усă курма хăнăхтарасси. Ятарлă чĕнӳ сăмахĕсемпе усă курасси: *аппа: пичче, асатте, асанне, кинемей, мучи* - тăванлăха палăртмалла чухне; *тăванăм, ырă çыннăм(ăр), шăллăмсемпе йăмăксем, тусăмăрсем (е тусăмсем)* т. ыт.те - ытти чухне.

Уйрăмлатнă сăмахсем (3 сехет)

I. Предложенири сăмахсене интонаципе уйрăмлатнин тĕллевĕ - вĕсен шухăш çыхăнăвне палăртасси.

Интонаципе уйрăмлатакан сăмахсене çырура чарăну паллипе уйăрасси.

II. Уйрăмлатнă тата уйрăмлатман сăмахсем предложенин шухăшне еплерех улăштарнине сăнасси.

Шухăша тĕрĕсрех палăртас тĕллевпе предложени пайĕсене уйрăмлатма пĕлесси. Текстри уйрăмлатнă сăмахсене тĕрĕс интонаципе каласси.

Урăх çын сăмахĕсене пĕлтермелли мелсем (9 сехет)

I. Тӳрĕ пуплевлĕ предложенисем, вĕсенче тӳрĕ пуплевпе автор сăмахĕсем епле вырнаçни. Диалог. Ăна çырура еплерех йĕркелесси.

Тӳрĕ мар пуплевлĕ предложенисем.

Тӳрĕ тата тӳрĕ мар пуплевлĕ предложенисенчи чарăну паллисем.

Тӳрĕ тата тӳрĕ мар пуплеве автор сăмахĕсемпе çыхăнтаракан глаголсем.

Цитата, ăна чарăну паллисемпе палăртасси.

Тӳрĕ пуплевлĕ предложенисене тĕрӳ мар пуплевлисемпе ылмаштарасси (май пур чухне). Ылмаштарма май çуккине ăнлантарасси.

II. Тӳрĕ пуплевлĕ предложенисенчи ытлашшилĕхсене асăрхаса вĕсенчен хăтăласси (*тесе каларĕ, тесе ыйтрĕ* т.ыт.).

Диалога тӳрĕ е тӳрĕ мар пуплевпе, юлашкисене диалогпа ылмаштарасси. Ылмаштарнă чух пуплев стилĕ улшăннине сăнасси.

Тӳрĕ тата тӳрĕ мар пуплевлĕ предложенисене тĕрĕс интонаципе калама вĕрентесси.

Çыру ĕçĕнче (хайлавсенче) цитатăсемпе усă курма вĕрентесси.

Хутлă предложении (6 сехет)

Хутлă предложнени. Хутлă предложени çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарасси (хутлă предложение хутсăррисенчен уйăрмалли тĕп паллă). Хутлă предложенири хутсăр предложенисене çыхăнтаракан мелсем: союзсем, союзла сăмахсем, хыç сăмахсем, аффикссем, пайсен вырăнĕ-йĕрки, интонаци пĕрлĕхĕ. Хутлă предложенисен тĕсĕсем: 1) çыхăну паллиллĕ хутлă предложенисем (сыпăнуллă хутлисем, пăхăнуллă хутлисем), 2) çыхăну паллисĕр хутлисем.

Чĕлхе тата пуплев (25 сехет)

Пуплеве перекетлĕ тума хăнăхтарасси. Пуплев уçăмлăхĕ: ытлашши сăмахсенчен, вырăнсăр кăткăслăхран хăтăласси:, калаçăва темăран пăрăнмасăр тытса пырасси. Местоименисемпе тата ытти çыхăну мелĕсемпе пĕлсе усă курасси.

Предложенири сăмахсене вĕсен содержанине тата туйăмлăх сĕмĕсене шута илсе вырнаçтарасси.

Текста абзацсем çине пайлама хăнăхтарасси. Абзацри предложенисене тата абзацĕсене хăйсене пĕр-пĕринпе çыхăнтарасси.

Хаçат-журнал (публицистика) тата илемлĕ стиль уйрăмлăхĕсемпе паллаштарасси. Çак стильсене тĕпе хурса çырнă хайлавсен содержанине каласа е çырса парасси (изложени йĕркипе).

Калав е ăслав мелĕсене пăхăнса тĕрлĕ темăпа хайлав çырасси («Тăван ялăм, савнă ялăм»: «Тăван тавралăх»: «Тавралăха упрар»: «Пирĕн тăрăхри (е ялти) сумлă çынсем»: «Юратнă ĕç»: «Йышпа ĕç ăнать»: «Халăх уявĕ»: «Ака туй» т.ыт.те).

9 класс

Чăваша чăваш чĕлхи кирлĕ (1 сехет)

8-мĕш класра вĕреннине аса илесси (6 сехет)

Синтаксиспа пунктуаци

Синтаксис – чĕлхе наукин сăмахсенчен пуплев мĕнлерех йĕркеленни çинчен вĕрентекен пайĕ. Пунктуаци – пуплеври пĕлтерĕшлĕ сыпăксене еплерех уйăрмалли çинчен калакан правилăсен пуххи. Пунктуаци калас шухăшпа, грамматикăпа тата чĕлхе уйрăмлăхĕсемпе çыхăнни.

Сыпăнуллă хутлă предложенисем (14 сехет)

Хутлă предложнени. Хутлă предложени çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарасси (хутлă предложение хутсăррисенчен уйăрмалли тĕп паллă). Хутлă предложенири хутсăр предложенисене çыхăнтаракан мелсем: союзсем, союзла сăмахсем, хыç сăмахсем, аффикссем, пайсен вырăнĕ-йĕрки, интонаци пĕрлĕхĕ. Хутлă предложенисен тĕсĕсем: 1) çыхăну паллиллĕ хутлă предложенисем (сыпăнуллă хутлисем, пăхăнуллă хутлисем), 2) çыхăну паллисĕр хутлисем.

Сыпăнуллă хутлă предложенири хутсăр предложенисене çыхăнтаракан союзсем. Чарăну паллисем лартасси.

Чĕлхе тата пуплев. Мĕн вăл пуплев? Пуплев стилĕсем. Ĕç хучĕсем.

Пăхăнуллă хутлă предложенисем (26 сехет)

Пăхăнуллă хутлă предложени пайĕсем: тĕп предложени, пăхăнуллă предложени. Вĕсене çыхăнтаракан мелсем: союзсем, союзла сăмахсем, хыç сăмахсем, аффикссем, пайсен вырăнĕ-йĕрки. Пăхăнуллă предложенисен пĕлтерĕшлĕ ушкăнĕсем: ĕçе тăваканнине (субркта), ĕç обректне, ĕçне хăйне, вырăна, вăхăта т.ыт.те. Кашни пĕлтерĕш çыхăну мелĕсене хăйне кура ыйтни. Хăш-хăш пăхăнуллă хутлă предложенисем тытăмĕпе хутсăр предложени енне туртăнни. Пăхăнуллă предложенин хутлă предложенири вырăнĕ. Пăхăнуллă предложени тĕп предложение пĕтĕмĕшлĕн е унăн пĕр-пĕр пайне кăна ăнлантарни. çак уйрăмлăх хутлă пĕрлĕхĕн интонацийĕнче те палăрни. Пăхăнуллă предложени тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмаха ăнлантарса содержани енчен унпа пĕрлешсе кайни *(Вăрçă чарăннă çул асатте киле таврăннă)*. Пăхăнуллă хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси, çыхăну паллисĕр хутлă предложенисем. çыхăну паллисĕр хутлă предложенири хутсăр предложенисен çыхăнăвĕ, пĕлтерĕшĕ, çыхăну паллисĕр хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси. Хутлă предложенисенчи хутсăр предложенисем тĕрлĕ мелпе çыхăнни (кăткăс тытăмлă хутлă предложенисем). Пăхăнуллă хутлă предложенисене май пур çĕрте сыпăнуллисемпе е союзсăррисемпе ылмаштарасси. Ылмаштарнă хыççăн текст сăн-сăпачĕпе стилĕ, шухăш сĕмĕсем улшăннипе улшăнманнине сăнасси. Пăхăнуллă хутлă предложенисене хутсăррисенчен уйăрасси. Пăхăнуллă предложенисен пĕлтерĕшĕсене палăртасси, çав пĕлтерĕшсем çыхăну мелĕсем урлă палăрнине сăнасси. Пăхăнуллă предложение хутлă предложенире хутлă пĕрлĕхĕн шухăшне кура вырнаçтарма пĕлесси.

Кăткăс тытăмлă хутлă предложенисем (9 сехет)

Çыхăну паллисĕр хутлă предложенисенчи хутсăр предложенисен шухăш çыхăнăвне тĕрлĕ интонаципе палăртасси, шутлав интонациййĕпе (интонация перечисления), хирĕçлев интонациййĕпе (интонация противопоставления), ăнлантару интонациййĕпе (интонация пояснения).

Калаçупа çырура çыхăну паллисĕр хутлă предложенисене тĕрĕс йĕркелесси. Пĕр тĕрлĕ хутлă предложение тепĕр тĕрлипе ылмаштарасси, ылмаштарни предложени содержанине улăштарнипе улăштарманнине сăнасси. Хутсăр тата хутлă предложенисенче чарăну палли лартас хăнăхăва аталантарасси. Предложенин чарăну палли лартассипе çыхăннă уйрăмлăхĕсеене ăнлантарасси.

Чăваш çырулăхĕн аталанăвĕпе хальхи сăн сĕпачĕ. Чăваш çырулăхĕ, унăн тапхăрĕсем. Чăваш çырулăхĕн çĕнĕ тапхăрĕ. Хальхи чăваш çырулăхĕ. И.Я. Яковлев.

Синтаксиса вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси.

Текст (10 сехет)

Чĕлхе – пуплев. Текст, унăн тĕсĕсем. Текстри предложенисене пĕр-пĕринпе çыхăнтармалли мелсем. И.Я. Яковлев чăваш халăхне панă халал.

Вĕреннине аса илни (3 сехет)

V. Тематика планĕ

5 класс

№п/п	Пай ячĕ	Сехет шучĕ
1	Пуçламăш класра вĕреннине аса илсе çирĕплетесси, хушса вĕренесси. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем	14
2	Фонетикапа орфоэпи. Графикапа орфографи. Пуплев тата хутшану. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура.	42
3	Лексика. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ.. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура	28
4	Сăмах тытăмĕпе пулăвĕ. Орфографи. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ.. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура.	18
	Пурĕ	**105**

6 класс

№п/п	Наименование раздела	Количество часов
1	Тăван чĕлхе – пĕлӳ çăл куçĕ	5

2	Морфологипе орфографи. Чĕлхери сăмахсен ушкăнĕсем. Пуплев пайĕсем.	1
3	Япала ячĕсем	15
4	Паллă ячĕсем	9
5	Хисеп ячĕсем	6
6	Местоименисем	6
7	Наречи	6
8	Евĕрлев сăмахĕсем	4
9	Глаголсем	15
10	Текст	3
	Итого	**70**

7 класс

№п/п	Наименование раздела	Количество часов
1	Чăваш чĕлхи – тĕрĕк чĕлхи	1
2	6-мĕш класра вĕреннине аса илесси.	6
3	Морфологи. Орфографи.	20
4	Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсем	27
5	Чĕлхе тата пуплев	3
6	Синтаксис тата пунктуаци	2
7	Предложенипе сăмах майлашăвĕ.	45
8		
	Итого	**105**

8 класс

№п/п	Наименование раздела	Количество часов
1	Тăван чĕлхе– асаттесен пехилĕ	4
3	Предложенин тĕп тата кĕçĕн членĕсем	13
3	Тĕп членсăр предложенисем	3
4	Кăткăсланнă хутсăр предложенисем	16
5	Уйрăмлатнă сăмахсем	3
6	Урăх çын сăмахĕсене пĕлтермелли мелсем	9
7	Хутлă предложении	6
8	Чĕлхе тата пуплев	16
	Итого	**70**

9 класс

№п/п	Пай ячĕ	Сехет шучĕ
1	8-мĕш класра вĕреннине аса илесси	6
2	Сыпăнуллă хутлă предложенисем	14
3	Пăхăнуллă хутлă предложенисем	26
4	Кăткăс тытăмлă хутлă предложенисем	9
5	Текст	10
6	Вĕреннине аса илни	3
	Пурĕ	**68**

№ п/п	**Урок теми**	**Сехетсен шучĕ**			**Дата**	**Электрон вĕренӳ ресурсĕсем**
		Пурĕ	**Тĕрĕсле ĕçĕ**	**Практика ĕçĕ**		
Пуçламăш класра вĕреннине аса илсе çирĕплетесси, хушса вĕренесси. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем (14 сехет)						
1.	Тăван чĕлхе пур чух халăх та пур	1				https://portal.shku

						l.su/a/theme/99.html https://portal.shkul.su/a/theme/100.html
2.	Сасӑ тата сас палли. Алфавит	1				https://infourok.ru/plankonspekt-uroka-po-chuvashskomu- yaziku-bgdzhz-sas-pallisene-irassi-2062749.html https://portal.shkul.su/a/theme/25.html
3.	Б,г,д,ж,з,ф,ц,щ,ъ,ь сас паллисене ҫырасси	1				
4.	Сӑмах тымарӗ. Аффикссем.	1				
5.	Сӑнлав сочиненийӗ	1				
6.	Вӗреннӗ пуплев пайӗсене аса илесси	1				https://portal.shkul.su/a/theme/101.html
7.	Предложени, унӑн членӗсем	1				https://portal.shkul.su/p/pryedlozhyeni-unon-chlyenesyem.html
8.	Пӗр йышши членсем, вӗсене чарӑну паллисемпе уйӑрасси.	1				
9.	Ыйтусӑр тата ыйтуллӑ предложенисем	1				
10.	Текст. Унӑн пайӗсем	1				
11.	Чӗнӳ сӑмахӗсем, вӗсене чарӑну паллисемпе уйӑрасси.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/29.html
12.	Текст теми, тӗп шухӑшӗ.	1				http://portal.shkul.su/a/theme/30.html

						https://portal.shkul.su/a/theme/208.html
13.	Сочинени	1				
14.	Хутлă предложени. Çыхăну паллисĕр тата сыпăнуллă хутлă предложенисем.	1				https://portal.shkul.su/p/tyekst-tyemi-tep-shuxoshe.html
15.	Хутлă предложени. Çыхăну паллисĕр тата сыпăнуллă хутлă предложенисем.	1				
16.	Текст планĕ.	1				
17.	Изложени. (110-мĕш хăн. текстне усă курмалла).	1				
18.	Тӳрĕ пуплевлĕ предложенисем	1				https://portal.shkul.su/p/syponullo-xutlo-pryedlozhyeni-tesesyem.html
19.	Тӳрĕ пуплевлĕ предложенисем	1				
20.	Текст тĕсĕсем. Сăнлав. Калав. Ăслав.	1				
21.	Хăвăр пĕлĕве тĕрĕслĕр.	1		1		
22.	Тĕрĕслев ĕçĕ.	1	1			https://portal.shkul.su/p/sonlav.-kalav.-oslav.html
Фонетикапа орфоэпи. Графикапа орфографи. Пуплев тата хутшану. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура. (42 сехет)						
23.	Алфавит. Вĕреннине аса илни.	1				
24.	Уçă сасăсем, вĕсен мăшăрлăхĕ (хытă тата çемçе уçă сасăсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/36.html https://infourok.ru/konspekt-

						obobschayuschego-uroka-po-chuvashskomu-yaziku-na-temu-alfavit-klass-2925152.html https://portal.shkul.su/a/theme/37.html
25.	Уçă сасăсене палăртакан сас паллисем	1				
26.	Сăмахри уçă сасăсен килĕшĕвĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/38.html
27.	Сăмахри уçă сасăсен килĕшĕвĕ	1				
28.	Сăмахри уçă сасăсен килĕшĕвĕ	1				
29.	Сочинени. (171-мĕш хăн).	1				
30.	Чăваш сăмахĕсенче икĕ уçă сасă юнашар тăма пултарайманни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/39.html
31.	Вырăс чĕлхинчен йышăннă сăмахсем сингармонизма пăхăнманни	1				
32.	Стильсем. Калаçу чĕлхи. Илемлĕ чĕлхе. Официаллă чĕлхе.	1				
33.	Текст стилĕсене уйăрма вĕрентесси. Илемлĕ хайлав çырасси.	1				
34.	Хупă сасăсем.	1				
35.	Чăваш халăхĕн ырă енĕсемпе паллашасси	1				

36.	Ялан янăравлă хупă сасăсем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/40.html https://portal.shkul.su/a/theme/43.html
37.	Шавлă хупă сасăсем. Тĕпчев ĕçĕ irттересси	1				https://pedportal.net/nachalnye-klassy/inostrannyy-yazyk/urok-po-chuvashskomu-yazyku-na-temu-quot-yalan-yanravl-hup-sas-sem-quot-881914
38.	Хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/45.html https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2014/01/22/urok-temi-shavla-khupa-sasase

						m https://portal.shkul.su/p/xupo-sasosyen-xytoloxepye-syemsyelexe.html
39.	Хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ	1				
40.	Хупă сасăсен çемçелĕхне çырура палăртасси	1				
41.	Хупă сасăсен çемçелĕхне çырура палăртасси	1				
42.	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			
43.	Хупă сасăсем вăрăммăн илтĕнни, ăна çырура палăртасси	1				http://portal.shkul.su/a/theme/48.html
44.	Хупă сасăсем вăрăммăн илтĕнни, ăна çырура палăртасси	1				
45.	Вырăс чĕлхинчен çырупа йышăннă сăмахсенчи хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ	1				https://infourok.ru/konspekt-uroka-hup-sassem-vrmmn-iltnni-na-irura-palrtassi-3900378.html https://portal.shkul.su/a/theme/48.html
46.	Куçару изложенийĕ	1				
47.	Вырăс чĕлхинчен çырупа йышăннă сăмахсенче б,г,д,ж,з сас паллисене çырасси	1				http://portal.shkul.su/a/theme/4

						9.html
48.	Вырăс чĕлхинчен çырупа йышăннă сăмахсенче ф,ц,щ,ъ сас паллисене çырасси	1				
49.	Ударени	1				https://infourok.ru/plankonspekt-uroka-po-chuvashskomu-yaziku-bgdzhz-sas-pallisene-irassi-2062749.html https://portal.shkul.su/a/theme/50.html
50.	Вырăс чĕлхинчен çырупа йышăннă сăмахсенчи ударени	1				
51.	Сăмахри уçă сасăсем тухса ӳкме пултарни	1				http://portal.shkul.su/a/theme/53.html
52.	Сасăсен ылмашăвĕ. Фонетика тишкерĕвĕ	1				
53.	Чăваш чĕлхинчи сасăсемпе вырăс чĕлхинчи сасăсем, вĕсен пĕрпеклĕхĕсемпе уйрăмлăхĕсем	1				
54.	Чăваш ударенийĕпе вырăс ударенийĕ	1				
55.	Фонетикăпа графика, орфографи	1				
56.	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			
57.	Фонетика пĕлӳçисем	1		1		
Лексика. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ.. Текст. Чĕлхен функцирен килекен						

тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура (28 сехет)							
58.	Лексика çинчен ăнлантарни. Сăмах пĕлтерĕшĕ.	1					http://portal.shkul.su/a/theme/58.html
59.	Сăмах пĕлтерĕшĕ.	1					
60.	Пĕр пĕлтерĕшлĕ тата нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсем.	1					https://portal.shkul.su/a/theme/58.html https://portal.shkul.su/a/theme/59.html
61.	Пуплев этикечĕ.	1					
62.	Сăмахсен тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсем	1					
63.	Сăмахсен тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсем	1					
64.	Омонимсем	1					http://portal.shkul.su/a/theme/61.html
65.	Омонимсем	1					http://portal.shkul.su/a/theme/61.html
66.	Синонимсем	1					https://portal.shkul.su/a/theme/60.html https://ppt-online.org/920871
67.	Синонимсем	1					https://portal.shkul.su/a/theme/61.html

68.	Антонимсем	1				
69.	Антонимсем	1				
70.	Словарьсемпе усă курасси	1				
71.	Словарьсемпе усă курасси	1				
72.	Ятарлă сăмахсем (профессионализмсем)	1				https://infourok.ru/otkritiy-urok-po-chuvashskomu-yaziku-antonimsem-klass-1268373.html https://infourok.ru/urok-temi-yatarl-smahsem-professionalizmsem-chvash-chlhi-klass-chvash-chlhill-shkul-3640956.html https://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2017/08/20/konspekt-uroka-chuvashskogo-yazyka-v-

						5-klasse
73.	Йышăннă сăмахсем	1				
74.	Йышăннă сăмахсем	1				
75.	Кивелнĕ сăмахсем	1				**http://portal.shkul.su/a/theme/67.html**
76.	Кивелнĕ сăмахсем	1				
77.	Диалект сăмахĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/66.html
78.	Литература нормине пăхăнман сăмахсем	1				
79.	Литература нормине пăхăнман сăмахсем	1				
80.	Сăпайлăх этеме илем кӳрет	1				
81.	Лексика тишкерĕвĕ. Лексикăна вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни	1				
82.	Тĕрĕслев ĕçĕ	1	1			
Сăмах тытăмĕпе пулăвĕ. Орфографи. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ.. Текст. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем. Чĕлхе тата культура. (18 сехет)						
83.	Сăмах тымарĕ тата аффикссем	1				http://portal.shkul.su/a/theme/70.html
84.	420-мĕш хăнăхтару (Паянхи ял» калав)	1				
85.	Сăмаха улăштаракан тата сăмах тăвакан аффикссем	1				http://portal.shkul.su/a/theme/71.html
86.	Сăмаха улăштаракан тата сăмах тăвакан аффикссем	1				
87.	Пĕрремĕшле тата иккĕмĕшле сăмахсене уйăрма вĕрентесси. Пĕрремĕшле тата иккĕмĕшле сăмахсене уйăрма вĕрентесси.	1				
88.	«Çуркунне çитрĕ» сочинени	1				

89.	Аффикслă сăмахсене тĕрĕс çырасси	1				
90.	Ăнлантару диктанчĕ	1				
91.	Хутлă сăмахсем, вĕсен тĕсĕсем	1				http://portal.shkul.su/a/theme/70.html
92.	Хутлă сăмахсем, вĕсен тĕсĕсем	1				
93.	Сăмах вырăнĕнче çӳрекен пĕрлешӳсем, вĕсен тĕсĕсем, тĕрĕс çырасси	1				https://portal.shkul.su/a/theme/71.html
94.	Мăшăр сăмахсем, вĕсене тĕрĕс çырасси	1				http://portal.shkul.su/a/theme/73.html
95.	Мăшăр сăмахсем, вĕсене тĕрĕс çырасси	1				
96.	Икĕ хут калакан сăмахсем, вĕсене тĕрĕс çырасси	1				http://portal.shkul.su/a/theme/76.html
97.	Хăвăр пĕлĕве тĕрĕслĕр. Вĕреннине аса илесси.	1				
98.	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			https://infourok.ru/urok-chuvashskogo-yazika-mshr-smahsem-495326.html http://portal.shkul.su/a/theme/613.html
99.	5-мĕш класра вĕреннине аса илни	1				**https://infourok.**

						ru/prezentaciya-k-uroku-v-klasse-po-teme-povtorenie-izuchennogo-materiala-v-razdelah-fonetika-orfografiya-morfologiya-sintaksis-pun-488472.html
100.	5-мĕш класра вĕреннине аса илни. Синтаксиспа пунктуаци	1				
101.	Синтаксиспа пунктуац	1				
102.	Фонетикăпа графика. Орфографи.	1				
103.	Сăмах тытамĕпе пулăвĕ	1				
104.	Сăмах тытăмĕпе пулăвĕ	1				
105.	Резерв. Вĕреннине пĕтĕмлетни	1				

6 класс

Урок сен йĕрки	Урок теми 70 сехет	Сехетсен шучĕ			Дата	Электрон вĕренӳ ресурсĕсем
		Пурĕ	**Тĕрĕслев ĕçĕ**	**Практика ĕçĕ**		
Тăван чĕлхе – пĕлӳ çăл куçĕ (5 сехет)						

1	Тăван чĕлхе – пĕлӳ çăл куçĕ	1				**https://portal.shkul.su/a/theme/99.html**
2	5-мĕш класра вĕреннине аса илни. Фонетикăпа графика.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/100.html
3	Ăслав сочиненийĕ „Шур: хурăн – сиплĕ йывăç”.	1				
4	Çыру ĕçĕсенче пулнă йăнăшсем.	1				
Морфологипе орфографи. Чĕлхери сăмахсен ушкăнĕсем. Пуплев пайĕсем. (1 сехет)						
5.	Морфологи -чĕлхери сăмахсен тытăмĕ.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/101.html
Япала ячĕсем (15 сехет)						
6	Япаля ячĕсем çинчен ăнлантарни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/102.html
7	Тулли мар пĕлтерĕшлĕ япала ячĕсем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/103.html
8	Падеж системине кĕмен аффикссем (формăсем)	1				
9	Пайăр ятсемпе пайăр мар ятсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/105.html
10	Сочинени „Çулла”	1				
11	Япала ячĕсен хисепĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/106.html
12	Япала ячĕсен пулăвĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/107.html
13	Япала ячĕсен вĕçленĕвĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/108.html
14	Вырăс чĕлхинчен йышăннă япала ячĕсене çырасси	1				

15	Япала ячĕсен камăнлăх форми	1				
16	Камăнлăх форминчи япала ячĕсене çырасси	1				
17	Япала ячĕсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/110.html https://portal.shkul.su/a/theme/111.html
18	ÇПАу3. «Кĕтӳ черечĕ» текст.- (М.Г.Данилова, М.З.Табакова «Сочинени евĕр изложени тексчĕсен пуххи» чăваш шкулĕн 5-9класĕсем валли», Ш.,2007.-39стр.)	1				
19	Тĕрĕслев ĕçĕ. «Çăлăнăç». (Л.П.Сергеев, Г.Ф.Брусова, В.В.Павлов. «Диктант тексчĕсен пуххи» 5-9 классенче чăваш чĕлхи вĕрентекен учительсем валли. Ш.,2012. 51стр.)	1				
20	Çыру ĕçĕсенче пулнă йăнăшсем.	1				
Паллă ячĕсем (9 сехет)						
21	Паллă ячĕсен пĕлтерĕшĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/112.html https://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2015/03/19/urok-chuvashskogo- yazyka-0
22	Паллă ячĕсен пулăвĕ	1				
23	Паллă ячĕсен пахалăх виçине палăртакан	1				

	формисем					
24	Паллă ячĕсен пахалăх виçине палăртакан формисем	1				
25	Паллă ячĕсен палăрту форми	1				https://portal.shkul.su/a/theme/114.html
26	Паллă ячĕсен пуплеври вырăнĕ	1				
27	Паллă ячĕсен морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни.	1				
28	Тĕрĕслев ĕçĕ. «Кайăк хур» текст.	1				
29	Çыру ĕçĕсенче пулнă йăнăшсем.	1				
Хисеп ячĕсем(6 сехет)						
30	Хисеп ячĕсем çинчен ăнлантарни	1				https://nsportal.ru/shkola/rodnoy- yazyk-i-literatura/library/2020/01/18/hisep-yachie
31	Сочинени „Çырма-çаира – халăх тăшманĕ"	1				
32	Хисеп ячĕсен ушкăнĕсем. Шут хисеп ячĕсем.	1				
33	Йĕрке хисеп ячĕсем. Валеçӳ хисеп ячĕсем	1				
34	Пĕтĕмлетӳ хисеп ячĕсем. Хисеп ячĕсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/120.html
35	Тĕрĕслев ĕçĕ. «Палламан çын» текст. (Петрова Л.Г., Егорова В.А. «Диктант пуххи»,5-9кл валли. – Ш.,2006.- 66стр.	1				

Местоименисем (6 сехет)						
36	Местоименисем çинчен ăнлантарни	1				https://www.chuvash.org/wiki/Местоимени%20(Морфологи,%20СЛПЧЧС)
37	Местоимени ушкăнĕсем. Сăпат местоименийĕсем.	1				
38	Таврăну местоименийĕсем. Ăслав „... – сиплĕ курăк”	1				https://portal.shkul.su/a/theme/124.html
39	Кăтарту местоименийĕсем. Ыйту местоименийĕсем. Çуклăх местоименийĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/124.html https://portal.shkul.su/a/theme/125.html
40	Сочинени „Çут çанталăк – этемлĕх пуянлăхĕ”	1				
41	Паллă мар местоименисем. Паллă местоименисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/128.html
42	Местоименисене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/127.html
43	Тĕрĕслев изложенийĕ „Амантнă хурăнсем”	1				
Наречи (6 сехет)						
44	Наречисем çинчен ăнлантарни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/130.html
45	Наречисен пĕлтерĕш ушкăнĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/131.htm
46	Наречисен пулăвĕ	1				https://www.chuvash.org/wiki/Наречи%20(Морфологи,%20СЛПЧЧС)
47	Наречисен танлаштару формисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/133.html

48	Наречисене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни	1				
Евĕрлев сăмахĕсем (евĕрлевсем) (4 сехет)						
49	Евĕрлев сăмахĕсемпе паллаштарни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/135.html
50	Евĕрлев сăмахĕсене тĕрĕс çырасси.	1				
51	Сăнлав „Çурхи кунсем”	1				
52	Евĕрлев сăмахĕсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни. Вĕреннине аса илни.	1				https://portal.shkul.
Глаголсем (15 сехет)						
53	Глаголсем çинчен ăнлантарни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/137.html
54	Глаголăн пулаю форми.	1				
55	Глаголсен пулăвĕ.	1				https://www.chuvash.org/wiki/Глагол%20(Морфологи,%20СЛПЧЧС)
56	Глаголсен сăпатлă формисем, наклоненийĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/139.html https://portal.shkul.su/a/theme/139.html
57	Кăтарту наклоненийĕ. Хальхи вăхăт.	1				
58	Сăнлав	1				
59	Кăтарту наклоненийĕ. Пулас вăхăт	1				
60	Кăтарту наклоненийĕ. Пĕрре иртнĕ вăхăт	1				https://nsportal.ru/shkola/rodnoy- yazyk-i-literatura/library/2012/11/16/moi-uroki

61	Темиçе иртнĕ вăхăт	1				
62	Сăнлав	1				
63	Ĕмĕт наклоненийĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/142.html
64	ÇПАу10 «Манăн ĕмĕтĕм» темăпа сочинени çырасси	1				
65	Хушу наклоненийĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/143.html
66	„Кун йĕрки”. Килĕшӳ наклоненийĕ. Калав çырни «Кая юлсан каю шăтать».	1				https://portal.shkul.su/a/theme/144.html
67	Тĕрĕслев ĕçĕ. Л.Г.Петрова, В.А.Егорова. «Диктант пуххи» Ш.,2006., 106стр. «Кайăк пурнăçĕ» текст.	1				
Текст (3 сехет)						
68	Ансат калаçупа сăпайлă калаçу	1				https://portal.shkul.su/a/theme/145.html
69	Калав, сăнлав, ăслав	1				
70	6-мĕш класра вĕреннине аса илмелли ыйтусемпе ĕçсем	1				

7 класс

№ п п	**УРОК ТЕМИ**	Сехетсен шучĕ			Дата	**Электрон вĕренӳ ресурсĕсем**
		Пурĕ	Тĕрĕслев ĕçĕ	Практика ĕçĕ		
Чăваш чĕлхи – тĕрĕк чĕлхи (1 сехет)						
1	Чăваш чĕлхи – тĕрĕк чĕлхи	1				
6-мĕш класра вĕреннине аса илесси. (6 сехет)						https://portal.shkul.su/a/theme/149.html

2	Япала ячĕсем.	1				https://mydocx.ru/1-77720.htmlhttps://nsportal.ru/shkola/rodnoy-yazyk-i-literatura/library/2014/12/21/yapala- yache
3	Паллă ячĕсем	1				
4	Хисеп ячĕсем	1				
5	Глаглосем	1				
6	Наречисем	1				
7	Тĕрĕслев диктанчĕ	1				
Морфологи. Орфографи. (20 сехет)						
8	Глагол. Глаголăн сăпатсăр формисем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/150.htm
9	Глаголăн инфинитив форми.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/151.html https://portal.shkul.su/a/theme/151.html
10	Глаголăн инфинитив форми.	1				
11	Причасти. Причастисем çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/152.html https://portal.shkul.su/a/theme/152.html
12	Причастисен тухăçлă тата тухăçсăр формисем.	1				
13	Причастисен тухăçлă тата тухăçсăр формисем.	1				
14	Изложени	1				
15	Причастисен палăрту формисем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/153.html
16	Причастисен палăрту формисем.	1				

17	Причастисен вĕçленĕвĕ.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/154.html
18	Причастисен вĕçленĕвĕ.	1				
19	Деепричасти. Деепрчастисем çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/155.html http://portal.shkul.su/a/theme/156.html
20	Деепричастисен пулăвĕ.	1				
21	Деепричастисен пулăвĕ.	1				
22	Деепричастисен пĕлтерĕшĕсем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/157.html
23	Деепричастисен пĕлтерĕшĕсем.	1				
24	Деепричастисен пĕлтерĕшĕсем.	1				
25	Глаголсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/158.html
26	Глаголсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				
27	Тĕрĕслев диктанчĕ.	1	1			
28	Хăвăр пĕлĕвĕре тĕрĕслĕр.	1		1		https://portal.shkul.su/a/theme/159.html
Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсем. (27 сехет)						
29	Пулăшу пĕлтерĕшлĕ пуплев пайĕсемпе паллаштарни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/160.html
30	Хыç сăмахсем. Пĕлтерĕшĕсемпе уйрăмлăхĕсем..	1				https://portal.shkul.su/a/theme/161.html https://portal.shkul.su/a/theme/161.html
31	Хыç сăмахсем. Пĕлтерĕшĕсемпе уйрăмлăхĕсем..	1				
32	Хыç сăмахсене тĕрĕс çырасси.	1				

33	Хыҫ сăмахсене тĕрĕс ҫырасси.	1				
34	ҪПАу4. М.Г.Данилова,М.З. Табакова. «Сочинени евĕр изложени тексчĕсен пуххи» кĕнекерен 69стр. «Ҫĕмĕрт» текста ҫырасси.	1				
35	Хыҫ сăмахсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсем.	1				
36	Хыҫ сăмахсене тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсенчен уйăрасси.	1				
37	Хыҫ сăмахсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/162.html
38	Хыҫ сăмахсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				
39	Союзсем. Пĕлтерĕшлĕ ушкăнсем.	1				https://infourok.ru/prezentaciya-k- uroku-chuvashskogo- yazyka-soyuzsem-5851464.html
40	Сыпăнуллă союзсем.	1				
41	Пăхăнуллă союзсем					
42	Союзсене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни	1				
43	Союзсемпе пуплевре усă курасси.	1				
44	Татăксем.	1				https://www.chuvash.org/wiki/Татăк %20(Морфологи, %20СЛПЧЧС) https://portal.shkul.su/a/theme/165.html https://portal.shkul.su/a/theme/166.html

						https://infourok.ru/otkritiy-urok-po- chuvashskomu-yaziku-klass-na- temu-pulashu- peltereshle-puplev-payesem-1358179.html
45	Татăксен ушкăнĕсем.	1				
46	Татăксем калакан туйăмне палăртма пулăшни.	1				
47	Тĕрĕслев диктанчĕ.	1	1			
48	Татăксене тĕрĕс çырасси	1				
49	Татăксене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				
50	Татăксене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				
51	Междометисем.	1				
52	Междометисемпе калаçура усă курасси.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/167.html https://portal.shkul.su/a/theme/168.html
53	Междометисене тĕрĕс çырасси.	1				
54	Междометисене морфологи тĕлĕшĕнчен тишкерни.	1				
55	Хăвăр пĕлĕвĕре тĕрĕслĕр.	1		1		
Чĕлхе тата пуплев (3 сехет)						
56	Мĕн вăл чĕлхе?	1				https://portal.shkul.su/a/theme/170.html https://portal.shkul.su/a/theme/171.html
57	Мĕн вăл пуплев?	1				
58	Чĕлхепе пуплев хушшинчи пĕрпеклĕхсемпе	1				

	уйрăмлăхсем.					
Синтаксис тата пунктуаци (2 сехет)						
59	Синтаксис пуплев мĕнле йĕркеленнине вĕрентни.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/172.html
60	Мĕн вăл пунктуаци.	1				
Предложенипе сăмах майлашăвĕ. (45 сехет)						
61	Предложенипе сăмах майлашăвĕ – пĕлтерĕшлĕ сыпăксем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/173.html
62	Предложенипе сăмах майлашăвĕ – пĕлтерĕшлĕ сыпăксем.	1				
63	Предложенипе сăмах майлашăвĕ – пĕлтерĕшлĕ сыпăксем.	1				
64	Предложенири сăмахсен çыхăнăвĕ.	1				
65	Предложенири сăмахсен çыхăнăвĕ.	1				
66	Сăмах майлашăвĕн тытăмĕ.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/175.html https://portal.shkul.su/a/theme/174.html
67	Сăмах майлашăвĕсен калăпăшĕ.	1				
68	Тĕрĕслев ĕçĕ	1	1			
69	Сăмах майлашăвĕсене тишкермелли йĕрке.	1				
70	Сăмах майлашăвĕсене тишкермелли йĕрке.	1				
71	ÇПАу6. М.Г.Данилова,М.З. Табакова. «Сочинени евĕр изложени тексчĕсен пуххи»	1				

	кӗнекерен 75стр.					
72	Сăмах майлашăвӗ вӗреннине аса илмелли ыйтусемпе ĕçсем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/173.html
73	Хутсăр предложенин хутшăнуран килекен тытăмӗ.	1				
74	Хутсăр предложенин хутшăнуран килекен тытăмӗ.	1				
75	Шухăш тӗшши.					
76	Шухăш тӗшши.	1				
77	Пӗр-пӗр сăмаха е сăмах ушкăнне шухăш тӗшши туса уйăракан мелсем.	1				
78	Сăмахсен йӗрки тата текст	1				https://portal.shkul.su/a/theme/179.html
79	Сăмахсен йӗрки тата текст	1				
80	Сăмахсен йӗрки тата текст	1				
81	Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/181.html
82	Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисем	1				
83	Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисем	1				
84	Ыйтăва палăртмалли мелсем.	1				
85	Пурлă тата çуклă предложенисем	1				
86	Пурлă тата çуклă предложенисем	1				
87	Пурлă тата çуклă предложенисем	1				
88	Изложени	1				https://infourok.ru/issledovatelskaya- rabota-po-teme- aspushkin-na-chuvashskoy- zemle-

						3790070.html
89	Текст	1				
90	Текст стилĕ.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/182.html
91	Текст стилĕ.	1				
92	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			
93	Пуплевĕн ăслăлăх стилĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/183.html
94	Пуплевĕн ăслăлăх стилĕ	1				
95	Пуплевĕн ăслăлăх стилĕ	1				
96	6-мĕш тата 7-мĕш класра вĕреннине аса илни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/184.html
97	6-мĕш тата 7-мĕш класра вĕреннине аса илни	1				
98	6-мĕш тата 7-мĕш класра вĕреннине аса илни	1				
99	6-мĕш тата 7-мĕш класра вĕреннине аса илни	1				
100	6-мĕш тата 7-мĕш класра вĕреннине тĕрĕслемелли ыйтусемпе ĕçлесси	1				
101	6-мĕш тата 7-мĕш класра вĕреннине тĕрĕслемелли ыйтусемпе ĕçлесси	1				
102	Морфологи вĕреннине пĕтĕмлетни.	1				
103	Резерв	1				
104	Резерв	1				
105	Резерв	1				

8 класс

№	Урок теми	Урок шучĕ			Дата	Электрон вĕренӳ ресурсĕсем
		Пурĕ	Тĕрĕслев ĕçĕ	Практика ĕçĕ		
1	***Тăван чĕлхе– асаттесен пехилĕ***	1				
2	Вĕреннине аса илни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/185.html
3	Вĕреннине аса илни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/186.html
4	Тĕрĕслев диктанчĕ (Входн. контр.)	1				
Предложенин тĕп тата кĕçĕн членĕсем (13 сехет)						
5	Предложени членĕсем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/187.html
6	Подлежащи	1				
7	Сказуемăй	1				https://portal.shkul.su/a/theme/189.html
8	Подлежащипе сказуемăй çыхăнăвĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/190.html
9	Подлежащипе сказуемăй хушшине тире лартасси	1				
10	Предложенин кĕçĕн членĕсем.	1				
11	Определени	1				https://portal.shkul.su/a/theme/192.html
12	Изложени	1				
13	Дополнени	1				https://portal.shkul.su/a/theme/194.html
14	Обстоятельство	1				https://portal.shkul.su/a/theme/195.html
15	Предложенисене членсем тăрăх	1				https://infourok.ru/prezentaciya-po-

	тишкересси					chuvashskomu- yaziku-na-temu-vtorostepennie-chleni-predlozheniya-klass-1357985.html
16	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			
17	Тĕрĕслев ĕçĕнчи йăнăшсене тишкерни	1				
Тĕп членсăр предложенисем (3 сехет)						
18	Тĕп членсăр предложенисен тĕсĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/197.html
19	Тĕп членĕсем иккĕшĕ те çук предложени паллисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/197.html
20	Реклама çырасси	1				
Кăткăсланнă хутсăр предложенисем (16 сехет)						
21	Пĕр йышши членсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/198.html
22	Пĕр йышши членлă предложенисем	1				
23	Пĕр йышши членсене çыхăнтаракан мелсем	1				
24	Союзсемпе çыхăнакан пĕр йышши членсем	1				
25	Пĕр йышши членсем çумĕнчи пĕтĕмлетӳ сăмахĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/200.html
26	Чĕнӳ	1				https://infourok.ru/konspekt-uroka-po-rodnomu- chuvashskomu-yazyku-na-temu- chěnÿ-sămahěsem-dlya-5-klassa-6510907.html
27	Чĕнӳсене чарăну паллисемпе уйăрасси.	1				
28	Изложени	1				
29	Кӳртĕм сăмахсемпе предложенисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/202.html

30	Кӳртӗм сӑмахсемпе предложенисене чарӑну паллисемпе уйрӑмлатасси	1				http://www.shkul.su/77.html
31	Сочинени	1				
32	Диалог тата монолог	1				https://nsportal.ru/shkola/rodnoy- yazyk-i-literatura/library/2013/11/07/urok-chuvashskogo- yazyka-na-temu-urokra-men
33	Сасӑ паллӑсемпе сасӑ мар паллӑсем	1				
34	Тӗрӗслев диктанчӗ	1	1			
35	Тулли мар предложенисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/204.html
36	Хутсӑр предложение синтаксис тишкерӗвӗ тӑвасси	1				
Уйрӑмлатнӑ сӑмахсем (3 сехет)						
37	Уйрӑмлатни тенине епле ӑнланмалла?	1				https://portal.shkul.su/a/theme/205.html
38	Уйрӑмлату правилисем	1				
39	«Хутсӑр предложени» темӑна вӗреннине аса илсе ҫирӗплетесси	1				
Урӑх ҫын сӑмахӗсене пӗлтермелли мелсем (9 сехет)						
40	Урӑх ҫын сӑмахӗсене пӗлтермелли тӗп мелсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/207.html
41	Тӳрӗ пуплевлӗ предложенисем	1				
42	Тӳрӗ пуплевлӗ предложенисенче чарӑну палли лартасси	1				
43	Тӳрӗ пуплевлӗ предложенисенче чарӑну палли лартасси	1				
44	Диалог	1				https://portal.shkul.su/a/theme/210.html
45	Цитата тата эпиграф	1				

46	Сочинени	1				
47	Пайăр мар тӳрĕ пуплев	1				
48	Изложени	1				
Хутлă предложении (6 сехет)						
49	Хутлă предложенин паллисем	1				
50	Хутлă предложени ушкăнĕсем	1				
51	Çыхăну паллисĕр хутлă предложенисем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/212.html
52	Çыхăну паллисĕр хутлă предложенисенче чарăну паллисем лартасси	1				https://portal.shkul.su/a/theme/213.html
53	Çыхăну паллисĕр хутлă предложенисене тишкересси	1				
54	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			
Чĕлхе тата пуплев (16 сехет)						
55	Чĕлхепе пуплев хушшинчи тачă çыхăну	1				https://portal.shkul.su/a/theme/215.html
56	Чĕлхепе пуплев хушшинчи уйрăмлăхсем	1				
57	Пуплев тата хутшăну	1				
58	Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ	1				
59	Сочинени	1				
60	Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем	1				https://nsportal.ru/shkola/rodnoy- yazyk-i-literatura/library/2018/01/14/chavash-chelhipe-5-mesh-klass-valli- haterlene-es
61	Ĕçлĕ стиль	1				
62	„Текст” темăна пĕтĕмлетни	1				
63	Изложени	1				
64	8-мĕш класра вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/374.html

65	Тĕрĕслев диктанчĕ	1	1			
66	Тĕрĕслев ĕçĕнчи йăнăшсене тишкерни	1				
67	Текстпа ĕçлени	1				
68	Пĕтĕмлетӳ урокĕ	1				
69	Резерв	1				
70	Резерв	1				

9 класс

№	Урок теми	Сехет шучĕ			Дата	**Электрон вĕренӳ ресурсĕсем**
		Пурĕ	Тĕрĕслев ĕçĕ	Практика ĕçĕ		
8-мĕш класра вĕреннине аса илесси (6 сехет)						
1	Чăваша чăваш чĕлхи кирлĕ.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/220.html
2	Предложени членĕсем	1				
3	Предложени тĕсĕсем	1				
4	Тĕрĕслев диктанчĕ	1				
5	Сăмахсен çыхăнăвĕ	1				https://portal.shkul.su/a/theme/221.htm l
6	Сочинени	1				
Сыпăнуллă хутлă предложенисем (14 сехет)						
7	Сыпăнуллă хутлă предложени тĕсĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/222.html https://portal.shkul.su/a/theme/223.html
8	Сыпăнтаракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.	1				
9	Сыпăнтаракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисенче	1				https://portal.shkul su/a/theme/224.htm

	чарăну палли лартасси.					
10	Изложени	1				
11	Хирĕçлекен союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.	1				
12	Хирĕçлекен союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси.	1				
13	Изложени	1				
14	Уйăракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/228.html https://portal.shkul.su/a/theme/229.html
15	Тĕрĕслев диктанчĕ.	1	1			
16	Уйăракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси.	1				
17	Сыпăнуллă хутлă предложенисене тишкересси.	1				
18	Сыпăнуллă хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси.	1				
19	„Сыпăнуллă хутлă предложени” темăна вĕреннине аса илесси.	1				
20	Изложени	1				
Пăхăнуллă хутлă предложенисем (26 сехет)						
21	Пăхăнуллă хутлă предложенин пайĕсем.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/231.html https://portal.shkul.su/a/theme/232.html
22	Пăхăнуллă предложение тĕп предложенипе çыхăнтаракан мелсем.	1				

23	Пăхăнуллă предложенин хутлă пĕрлĕхри выранĕ.	1				
24	ПХП-че чарăну палли лартасси.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/234.html
25	Изложени	1				
26	Пăхăнуллă хутлă предложени ушкăнĕсем	1				https://portal.shkul.su/a/theme/235.html https://nsportal.ru/shkola/rodnoy- yazyk-i-literatura/library/2017/03/08/9-mesh- klasc-chavash- chelhi-uroke-tema- pahanulla
27	Пăхăнуллă хутлă предложенисене тишкермелли йĕрке.	1				
28	Созл пăхăнуллă хутлă предложенисем..	1				
29	Сочинени	1				
30	Союзла сăмахлă пăхăнуллă хутлă предложенисем.	1				
31	Хыç сăмахлă пăхăнуллă хутлă предложенисем.	1				
32	Пайĕсене аффикссмпе çыхнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем.					
33	Изложени	1				
34	Пайсне -и аффикспа çыхăнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем.	1				
35	Тĕрĕслев диктанчĕ.	1	1			
36	Пайсне падеж аффикспа çыхăнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем.	1				
37	Пайсне падеж системине кĕмен	1				

	аффикспа ҫыхӑнтаракан пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисем.					
38	Пайсне глаголӑн деепричасти аффиксӗсемпе ҫыхӑнтаракан пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисем.	1				
39	Пайсне причасти аффиксӗсемпе ҫыхӑнтаракан пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисем.	1				
40	Изложени	1				
41	Пайсне вырӑн-йӗркипе ҫыхӑнтаракан пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисем.	1				
42	Пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисене вӗреннине аса илесси.	1				
43	Пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисене тишкересси.	1				
44	Пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисенче чарӑну палли лартасси	1				
45	Пӑхӑнуллӑ хутлӑ предложенисенче чарӑну палли лартасси	1				
46	Изложени	1				
Кӑткӑс тытӑмлӑ хутлӑ предложенисем (9 сехет)						
47	Хутлӑ предложенисем кӑткӑсланни	1				https://infourok.ru/ konspekt-uroka-o-teme-phnull-hutl-predlozhenii- paysem-3044112.html https://portal.shkul. su/a/theme/248.html

48	Кăткăс тытăмлă çыхăну паллисĕр хутлă предложенисем	1				
49	Кăткăс тытăмлă çыхăну паллисĕр хутлă предложенисем	1				
50	Кăткăс тытăмлă çыхăну паллиллĕ хутлă предложенисем	1				
51	Изложени	1				
52	Кăткăс тытăмлă сыпăнуллă хутлă предложенисем	1				
53	Кăткăс тытăмлă пăхăнуллă хутлă предложенисем	1				
54	"Кăткăс тытăмлă хутлă предложенисем" темăна пĕтĕмлетни	1				https://portal.shkul.su/a/theme/247.html
55	Тĕрĕслев диктанчĕ.	1	1			
Текст (10 сехет)						
56	Чĕлхе, пуплев тата çыру.	1				https://portal.shkul.su/a/theme/252.html
57	Чĕлхе, пуплев тата çыру.	1				
58	Чăваш çырăвĕн аталанăвĕпе паянхи сăн-сăпачĕ.	1				
59	Публицистика стилĕ	1				
60	Публицистика жанрĕсем.	1				
61	Заметка	1				
62	Репортаж	1				
63	Очерк	1				
64	Хайлав	1				
65	Репортаж	1				
Вĕреннине аса илесси (3 сехет)						

66	Вӗреннине аса илесси	1				https://portal.shkul.su/a/theme/260.html
67	Вӗреннине аса илесси	1				
68	Вӗреннине аса илесси	1				

Ачасен ӗҫӗсене хакламалли виҫесем

Сӑмахпа каласа хуравланине хакламалли ӗҫсем

Ачасем чӑваш чӗлхи ҫинчен мӗн пӗлнине тӗрӗслемелли меслетсенчен пӗри вӑл – сӑмахпа каласа хуравлани. Ачан хуравӗ тулли, ҫыхӑнуллӑ, шухӑш енчен йӗркеллӗ тытса грамматика пулӑмне тӗрӗс ӑнлантарма пӗлмелле.
Вӗренекенӗн хуравне хакланӑ чухне ҫак критерисене тӗпе хумалла: 1) туллилӗхпе тӗрӗслӗхӗ; 2) вӗреннине мӗн таран ӑнланни; 3) литература чӗлхин нормисене пӑхӑнни.

«5» паллӑ виҫи: а) ача вӗреннӗ материала пӗтӗмпех ӑнланать, туллин каласа парать; ӑ)каланине кӗнекери тӗслӗхсемпе ҫеҫ мар, хӑй тупнисемпе те ҫирӗплетме пултарсан; б) материала йӗркипе, ҫыхӑнуллӑ, литература чӗлхин нормисене пӑхӑнса каласа парать.

«4» паллӑ виҫи: ача «5» паллӑ хаклавӗн материалне пӗтӗмӗшле пӗлме тивӗҫ, учитель асӑрхаттарнӑ йӑнӑша хӑй тӗллӗн тӳрлетме пултармалла. Шухӑш йӗркине 1-2 ҫӗрте литература номерне 1-2 тӗлте пӑсма юрать.

«3» паллӑ виҫи: ача вӗреннӗ тема материалне туллин уҫса параймасть, правилӑсене тӗрӗс калаймасть, каланине хӑй тӗслӗхсемпе ҫирӗплетеймест, ҫыхӑнуллӑ калаймасть, пуплев йӑнӑшӗсем 3-4 ҫитме пултараҫҫӗ.

«2» паллӑ виҫи: ача вӗреннӗ материалӑн чылай пайне пӗлмест, правилӑсене тӗслӗхсемпе ҫирӗплетеймест, пӑтраштарса, ҫыхӑнусӑр калать, материала пачах пӗлейменни туйӑнать пулсан.

«1» паллӑ ача вӗреннӗ материала пачах пӗлмесен лартмалла.

Вӗренекенсен ҫыру ӗҫне хакласси

Ҫырса илни (пӑхса ҫырни)

Ҫырса илме паракан текст калӑпӑшӗ 5 класра 40-50 сӑмахран иртмелле мар. Ҫырса илнине хакламалли виҫесем: «5» паллӑ ӗҫе тирпейлӗ, йӑнӑшсӑр, тӗрӗс пурнӑҫланӑ пулсан лартмалла; «4» паллӑ грамматика ӗҫне пурӑҫанӑ чухне 1-2 йӑнӑш янӑ пулсан лармалла; «3»паллӑ лартнӑ ӗҫре 3-4 йӑнӑшран ытла пулмалла мар; «2»паллӑ лартмалли ӗҫре йӑнӑш 5-рен пуҫласа 9-а ҫитме пултарать; «1» паллӑ лартмалли ӗҫре 10 е ытларах йӑнӑш пулать.

Ҫырса хуравланине хакласси

5-11 классенче ачасен пӗлӗвне тӗрӗслеме ҫырса хуравлани те вырӑнлӑ. Ку мелпе 5-6 класс ачисем текста мӗнле ӑнланнине тата предложенисене тӗрӗс йӗркелеме пултарнине тӗрӗслеме усӑ кураҫҫӗ. Ҫырса хуравламалли ыйтусене унччен вуланӑ текст, пурнӑҫпа ҫыхӑннӑ пӗр-пӗр кӑткӑс та интереслӗ тема тавра е ӳкерчӗк тӑрӑх (ҫырнӑ чух ӳкерчӗк ачасен куҫӗ умӗнче пулмалла), диафильмпа кинофильм е вӗсен сыпӑкӗсем тӑрӑх йӗркелемелле.

Вуланӑ текст тӑрӑх хатӗрленӗ ыйтусене хуравлани чылай енчен изложение ҫывӑх. Ҫавӑнпа ыйтусен изложени планӗ евӗр йӗркелеме юрать. Пӗр-пӗр темӑпа хатӗрленнӗ ыйтусене хуравласа ҫырни сочинени майлӑ. Ҫавӑнпа та ачасем хуравласан ҫырнӑ ҫӗре сӑмах йышӗ (енчен те кашни ыйтӑва 1-2 предложенипе хуравласан) ҫырса илме паракан текстринчен иртмелле мар.

5 класра 6-10 ыйту пама юрать (енчен те ача кашни ыйтӑва 4-6 сӑмахран тӑракан предложенипе хуравлать пулсан).Ҫырса хуравланӑ ӗҫсене хакланӑ чухне ҫакна шута илмелле:

а) хуравсем тулли, тӗрӗс ҫыпӑҫуллӑ пулни;
ӑ) чӗлхене пӗлни;
б) орфографипе пунктуации хӑнӑхӑвӗ.

Ӗҫе пур енлӗн тишкерсе пӗр паллӑпа хакламалла:

«5» паллӑ – пур ыйтӑва та тӗрӗс хуравланӑ (хуравра 1 пуплев, 1 орфографи йӑнӑшӗ пулма пултарать).

«4» паллӑ – пур ыйтӑва та тӗрӗс хуравланӑ, анчах та ӗҫре 3 орфографи йӑӑшӗпе 2 пунктуаци йӑнӑшӗ е пӗр-икӗ хуравра 2-3 пуплев йӑнӑшӗ пур.

«3» паллӑ – панӑ ыйтусене хуравлама пултарнӑ, анчах та 4-5 орфографи йӑнӑшӗ, 3-4 пунктуаци йӑнӑшӗ, 4 пуплев йӑнӑшӗ тӗл пулать.

«2» паллӑ – панӑ ыйтусенчен ҫуррине хуравлайман, текст содержании енчен аяккалла пӑрӑннӑ, 6-10 орфографи тата 5-6 пунктуаци йӑнӑшӗ янӑ, пуплев йӑнӑшӗ, «3» паллӑ лартмалли виҫерен иртсе кайнӑ.

«1» паллӑ – ача ыйтусене пачах та хуравлайман, ҫырура йӑнӑшсем «2» паллӑ лартмалли виҫерен нумайрах.

Тест хуравӗсене хакласси

0-32 балл – «2»

33-50 балл – «3»

51-70 балл – «4»

71- 100 балл – «5»

Диктантсене хакламалли виҫесем

Тӗрӗслев диктанчӗн калӑпӑшӗ 5 класра 80-90 сӑмахлӑ пулмалла.

«5» паллӑ ӗҫе йӑнӑшсӑр ҫырсан. 1 пӗчӗк орфографи йӑнӑшӗ е пӗчӗк пунктуаци йӑнӑшӗ пулсан лартмалла.

«4» паллӑ виҫи: орфографи йӑнӑшӗ 2 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 2; е орфографи йӑнӑшӗ 1 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 3; пунктуаци йӑнӑшӗ 4.

«3» паллӑ виҫи: орфографи йӑнӑшӗ 4 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 4; орфографи йӑнӑшӗ 3 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 5 ҫитсен; е пунктуаци йӑнӑшӗ ёеё 7 пулсан;

«2» паллӑ: орфографи йӑнӑшӗ 7 таран пулсан тата пунктуаци йӑнӑшӗ 7 иртмесен; е орфографи йӑнӑшӗ 6 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 7; е орфографи йӑнӑшӗ 5 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 9; е орфографи йӑнӑшӗ 8 тата пунктуаци йӑнӑшӗ 6 пулсан.

Тӗрӗслев ӗҫӗ диктантран тата хушса панӑ ӗҫрен тӑрать пулсан - ӑна иккӗ паллӑпа хакламалла. Ун пек чух диктант калапӑшне 15 сӑмах таран кӗскетме юрать.

Хушма грамматика ĕçĕн хаклав виçи

«5» паллă – ĕçе пĕтĕмпех тĕрĕс тунă;
«4» паллă – ĕçĕн 3|4 пайне тĕрĕс тунă;
«3» паллă – ĕçĕн 1|2 пайне тĕрĕс тунă;;
«2» паллă – ĕçĕн çуррине те туман.

Тĕрĕслев диктанчĕн хаклавĕ

«5» паллă – пĕр йăнăш та çук;
«4» паллă – 1-2 йăнăш;
«3» паллă – 3-4 йăнăш;
«2» паллă – 5-7 йăнăш таран.

Сочиненисемпе изложенисене хакламалли виçесем

Сочиненисемпе изложенисем ачасем шухăша тĕрĕс, çыхăнуллă йĕркелесе çырма пултарнине, пуплев аталанăвĕн шайне тĕĕслемелли тĕп формăсем шутланаççĕ.

5-9 классенче изложенисемпе сочиненисем çыртарнă чух вĕренекенсен калаçупа çырăвне аталантарма программăра мĕн-мĕн палăртнине асра тытмалла.

Изложени валли ăс-пуçа аталантарас, кăмăл-сипете çирĕплетес енчен лайăх текст илмелле. Калăпăшĕ вăтамран 5 класра 95-130 сăмах пулмалла.

Изложенин е сочиненин содержанине хаклансă чухне çак енсене шута илмелле:
а) çырни темăпа, тĕп шухăшпа килĕшсе тăнине;
ă) ĕçсене туллин çырса панине, фактсене тĕрĕс çырса кăтартнине;
б) стиле яка тытса пынипе пыманнине.

Изложенипе сочинени хаклавĕ

Хаклав палли	Мĕн шута илмелле	
	Содержанипе чĕлхе пуянлăхĕ	Тĕрĕс çырма пĕлни
1	2	3
«5» паллă	Çырса пани темăпа килĕшуллĕ. Тĕп шухăша ăнланса, туллин, пăтраштармасăр çырса кăтартнă,сăмах пĕлтерĕшне пăтраштарман. Сăмах йышĕ çителĕклĕ. Предложенисене грамматика тĕлĕшĕнчен лайăх йĕркеленĕ. Стиль енчен килĕшуллĕ çырнă. Сочинени содержанийĕнче пуплевре пĕрер çитменлĕх пулма пултарать.	1орфографи йăнăшĕ; (е 1 пунктуаци йăнăшĕ;1грамматика йăнăшĕ)
«4» паллă	Пĕтĕмĕшпе илсен содержании темăпа килĕшуллĕ, анчах кăшт унран пăрăнни пур. Çырни, тĕпрен илсен, тĕрĕс, анчах уйрăм çĕрте фактсене пăснă. Шухăш татални тĕл пулать. Сăмах йышĕ çителĕклĕ, пĕр стилпе çырнă, чĕлхи илемлĕ. Содержанире 2, пуплевре 3-4 çитменлĕх пулма пултарать.	2 орфографи йăнăшĕпе 2 пунктуаци йăнăшĕ (е 1 орфографи йăнăшĕпе 3 пунктуаци йăнăшĕ; е 4 пунктуаци йăнăшĕпе 2 грамматика йăнăшĕ)

«3» паллă	Ĕçе темăран чылай пăрăнса çырнă. Тĕп шухăшсене каласа панă, анчах тĕрĕсех мар фактсем пур. Йĕркеллех, çыхăнуллах çырман. Сăмах йышĕ чухăнрах, шухăша тивĕçлине суйласа илмен, пĕр пек предложенисемпе усă курнă. Стиль тикĕслĕхĕ çук, илемлех çырман. Ĕçре содержани енчен 4 çитменлĕх, пуплев енчен 5 çитменлĕх пур.	4 орфографи йăнăшĕпе 4 пунктуаци йăнăшĕ (е 3 орфографи йăнăшĕпе 5 пунктуаци йăнăшĕ; е 7 пунктуаци йăнăшĕпе 4 грамматика йăнăшĕ)
«2» паллă	Ĕçре темăна уçса паман. Содержанире тĕрĕс мар вырăн чылай. Шухăш çыхăнуллăхĕ ĕук, план тăрăх çырман. Стиль пĕр пек мар. Содержанипе пуплевре 6-7 çитменлĕх пур.	7 орфографи йăнăшĕпе 7 пунктуаци йăнăшĕ (е 6 орфографи йăнăшĕпе 8 пунктуаци йăнăшĕ; е 5 орфографи йăнăшĕпе 9 пунктуаци йăнăшĕ; е 8 орфографи, 6 пунктуаци йăнăшĕ тата 7 грамматика йăнăшĕ).

Чăваш чĕлхипе литература пуплевне тата пуплев хăнăхăвне изложенипе сочинении тăрăх хакламалли пĕтĕмĕшле таблица.

	содержани	пуплев	орфографи	пунктуаци	грамматика
«5»	0-1	0-1	0	0	0
	0-1	0-1	0	1	0
	0-1	0-1	0	0	1
	0-1	0-1	1	0	0
«4»	0-2	0-3	0	1	1
	0-2	0-3	0	0-1	2
	0-2	0-3	0	2-5	0-2
	0-2	0-3	1	0	1-2
	0-2	0-3	1	1-3	0-2
	0-2	0-3	2	0-4	0-2
	0	0	3	0	0

«3»	0-4	0-5	0	0-4-8	3-4
	0-4	0-5	0	0-9	0-4
	0-4	0-5	1	0-3	3-4
	0-4	0-5	1	4-6	0-4
	0-4	0-5	2	0-3	3-4
	0-4	0-5	2	4-6	0-4
	0-4	0-5	3	0-5	0-4
	0-4	0-5	4	0-6	0-5
	0-4	0-5	5	0-5	0-5
	0-4	0-5	6	0-6	0-6
«2»	0-6	0-7	5	9	0-6
	0-6	0-7	6	8-10	0-6
	0-6	0-7	7	7-9	0-6
	0-6	0-7	8	0-8	0-6
	0-6	0-7	9	7	0-6